

Ózbekistan Respublikası Xalıq bilimlendiriw ministrliǵı
Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti

Fizika – matematika fakulteti

Informatika oqıtıw metodikası kafedrası

4-kurs informatikanı oqıtıw metodikası tálim baǵdarı talabası

Saparova Nawbaxar

PITKERIW QÁNIYGELIK JUMISI

WordPress programasında informatika páninen elektron resurslar bazasın jaratıw metodikası

Ilimiy basshı:

X.Atadjanov

Kafedra baslıǵı:

A.Tureniyazova

Nókis 2017 jıl

MAZMUNÍ

1. Kiris

2. Komp'yuter tarmoqlari.

2.1 Kompyuter tarmoqlari rawajlanıwı, ulıwma principi hám shólkemlestiriw

2.2 Global tarmaq jaratılıw tariyxı, Internettiń jaratılıwı tariyxı, Ózbekistanda kompyuter tarmoqlari, Qaraqalpaqstanda informatizaciyalaw tariyxınan

2.3 WWW koncepciyası, web-betlerdi jaratıw tiykarları hám HTML tili, Web-brauzerler, Internet tarmagınıń resursları

3. Web-betlerdi jaratiw. HTML tili, Vizual redaktorlar hám CMS ler

3.1 Web-betlerdi HTML tilinde jaratiw, Vizual redaktor Dreamweaver haqqında túsiniw

3.2 Content Management System (CMS)ler haqqında túsiniw,

3.3 WordPress járdeminde interaktiv veb-saytlar jaratıw basqishları Denwer di local serveri hám onı ornatiw, Wordpress CMS serverge ornatiw

3.4 Wordpress CMS tiń tiykaralı obektleri, elementleri

3.5 Plaginler, CMS de qáwipsizlik,

3.6 Wordpress CMS te jaratılğan sayttı internet xostingge jaylastırıw

4. Juwmaqlaw

5. Paydalanılğan ádebiyatlar

KÍRÍSÍW

Internet tarmaǵında járiyalanǵan elektron resurslar búgingi kúnde insan iskerliginiń derlik barlıq tarawlarında qollanıladı. Olardan paydalanıw injener hám shıpakerler, yurist hám áskeriyler, ekanomist hám kórkem – óner ǵayratkerleriniń is onimdarlıǵın arttırıp otırǵanlıǵı hesh kimgе sır emes. Házirgi zaman telekomminkatiya texnologoyaların hám elektron resurslarılanıw zárúrligi bilimlendiriw tarawında da kelip shıqtı. Internet tarmaqların oqıwshılar hám talabalardı oqıtıwda, oqıw – tárbiya, sabaqtan tis hám ilimiy – izertlew jumısların shólkemlestiriwde, tálim mekemeleri jumısların jobalastırıw hám basqarıwda qollanıw múmkinshiikleri júzege keldi. Házirgi waqıtta oqıw orınlarında tálim – tárbiya jumıslarında IKT qollanıwǵa ótiw menen Internet tarmaǵı resurslarına degen qızıǵıwshılıqtı jánede arttırıp jiberdi. Bul bolsa telekommunikatsiyalardı úyreniwshiler sanınıń kúnen – kúnge kóbeyip barıwına alıp kelmekte.

Hár qanday jumısta da kompyuter tarmaǵın paydalanıwda eń dáslepki qádemdi isenimli túrde qoyıw áhmiyetli boladı. Qolında Internetke jalǵanǵan kompyuterdiń bolıwı múmkin. Biraq onnan talap dárejesinde paydalanıw ushın kóp sandaǵı informatsiyalıq resurslardıń turlerin ajıratıp biliw, olardıń jaylasqan mánzillerin izlep tabıw, qalayınsha qollanıw usılların iyelep alıw zárúr boladı. Endi baslawshılar bul jumısqa birden kirisip kete almaytuǵını belgili. Mine usı jerde de katalog – qollanba járdemge keledi.

Oqıtıwshı tematikalıq saytlar jaratiw arqalı pánlerdi úyreniwiniń nátiyjeliligini arttıradı, al oqıtıwshılar bolsa, metodikalıq sheberligini hám sabaqların ótiwdiń nátiyjeliligini arttıradı.

2. KOMPYUTER TARMAQLARI.

2.1 Kompyuter tarmaqları ráwajlanıwı

Kompyuterlerdiń arasında maǵluwmat almasıw hám uluwma máselelerdi birgelikte sheshiw ushın kom`yuterlerdi bir-biri menen baylanıstırıw mútájligi payda boladı. Kompyuterlerdi bir-biri menen baylanıstırıwda eki túrli usıdan paydalanıladı:

Kompyuter tarmaqlari` (Computer Network) - bul kompyuterler ara informaeciya almasıw sistemaları bolıp, olar tarmaqqa jalǵanǵan barlıq kompyuterlerdiń resurstarınan birgelikte paydalanıw múmkinshiligin jaratıp beredi.

1. Kabel járdeminde baylanıstırıw. Bunda kompyuterler bir-biri menen koaksial, oralǵan jup kabel (UTP) yaki shonsha talshıqlı kabellar arqalı arnawlı tarmaq plata járdeminde baylanıladı.

2. Sımsız baylanıstırıw. Bunda komp`yuterler bir-biri menen sımsız baylanıs quralları járdeminde, yaǵnıy radio tolqınlar, WiFi hám Bluetooth texnologiyaları járdeminde baylanıladı.

Bir-biri menen baylanısqan kompyuterlerdiń bunday kompleksi kompyuter tarmaǵın dúzedi.

Tarmaq túsinigi hám onıń áhmiyeti. Tarmaq - kompyuterler, terminallar hám basqa qurılımlardıń maǵluwmat almasıwın támiyinleytuǵın baylanıs kanallari menen óz ara baylanısqan kompleksi. Kompyuterler aralıq maǵluwmatlardı almasıwın támiyinlep beriwshi bunday tarmaqlar kompyuter tarmaqları dep ataladı.

Tarmaq arqalı xabarlarǵı uzaq aralıqlarǵa uzatıw imkanıyatı júzege keldi. Tarmaq xabarlarǵı uzatıw, ayırım paydalanıp atırǵan kompyuterlerdiń birgelikte islewin shólkemlestiriw, bir máseleni bir neshe kompyuter járdeminde sheshimin tabıw imkanıyatların beredi. Bunnan basqa hár bir komp'yuterdi malum bir wazıypanı orınlawǵa qanıgelestiriw hám kompyuterlerdiń resurslarınan (maǵlıwmatları, yadı) birgelikte paydalanıw, hámde pútkil dúniya komp'yuterleri ózinde birlestirgen Internet tarmaǵına baylanısıwı múmkin.

Tarmaq beretuǵın xızmetler. Komp'yuter tarmaqları xabarlarǵı elektr signalları kórinisinde uzatıw hám qabıllawǵa qanıgelesken wortalıq. Tarmaqlar qanday da bir maqsetke yerisiw ushın qurıladı, yaǵnıy baylanısqa kompyuterler arqalı qanday da bir máselelerdi sheshiw ushın qanıgelestiriledi. Tarmaq xızmetlerine tómendegilerdi mısal sıpatında keltiriw múmkin:

- Fayl server xızmeti. Bunda tarmaqtaǵı barlıq kompyuterler tiykarǵı kompyuterdiń (server) maǵlıwmatlarınan paydalanıw yaqı óz maǵlıwmatların tiykarǵı kompyuter yadına jaylastırıw múmkin;
- Print server xızmeti. Bunda tarmaqtaǵı barlıq kompyuterler óz maǵlıwmatların xızmeti kiritilgen kompyuter basqarıwı arqalı qaǵazǵa basıp shıǵarıwı múmkin;
- Proksi server xızmeti. Bunda tarmaqqa jalǵanǵan barlıq kompyuterler xızmeti kiritilgen kompyuter basqarıwı arqalı bir waqıtta Internet yaqı basqa xızmetlerden paydalanıwı múmkin;
- Kompyuter hám paydalanıwshı basqarıwınıń xızmeti. Bunda tarmaqqa jalǵanǵan barlıq kompyuterlerdiń hám olarda esapqa alınǵan paydalanıwshılardıń tarmaqta wo'zin tutıwı hámde iskerlik alıp barıwı belgilenedi hám qadaǵalanadı.

Xabardı uzatıw hám qabıllaw. Tarmaq hár dayım bir neshe kompyuterlerdi birlestiredi hám olardan hár biri óz xabarların uzatıw hám qabıllaw imkanıyatına iye. Xabar uzatıw hám qabıllaw kompyuterler ortasında náwbet penen ámelge asırıladı. Sonıń ushın hár qanday tarmaqta xabar almasıwı basqarıp

turiladı. Bul bolsa óz gezeginde kompyuterler ortasındaǵı xabar duslasıwınıń hám buzılıwınıń aldın aladı yaqı saplastıradı.

Kompyuterler tarmaqları shólkemkestirilgennen soń ondaǵı barlıq kompyuterlerdiń mánzilleri belgilenedi. Sebebi xabarlardı tarmaq arqalı bir kompyuterden basqasına uzatıw kompyuter mánzilleri arqalı ámelge asırıladı. Jiberilip atırǵan xabarga ápiwayı turmısımızdaǵı xat jiberiw tish processi sıyaqlı uzatıwshı hám qabullawshı mánzilleri ko'rsetiledi hám tarmaqqa uzatıladı. Hár bir kompyuter kelgen xabardaǵı qabillawshınıń mánzilin óziniń mánzili menen salıstıradı, eger mánziller sáykes kelse, onda xabardı qabıllap aladı hám uzatıwshıǵa qabıllap alǵanlıǵı haqqında tastıyıqlawdı jiberedi. Mine usı taqılette kompyuterler aralıq xabar almasıladı.

Mánzil túsiniǵi. Kompyuter tarmaqlarında mánzil túsiniǵi sıpatında to'mendegi pikirlerdi keltiriw múmkin:

1. Mánzil kompyuter yadınıń bóleklerin, kompyuterdiń kiritiw-shıǵarıw qurılımlarınıń portiin, esaplaw tarmaǵı kompyuterlerin hámde basqa maǵluwmat dereklerin yaqı wolardı uzatıw ushın belgilengen worındı anıqlaydı.

2. Mánzil yesaplaw tarmaqlarında uzatılıp atırǵan maǵluwmatlardı qabillawshı yaqı jiberiwshilerdi anıqlawshı maǵluwmatlardıń izbe-izligi.

Lokal, aymaqlıq hám global kompyuter tarmaqları. Kompyuter tarmaqların wolardıń geografıyalıq jawlasıwı, mashtabı hámde ko'lemine qarata bir neshe túrlerge ajıratıw múmkin, máselen:

Lokal tarmaq – bir kárxana yaqı mekemedegi bir neshe jaqın imaratladaǵı kompyuterlerdi o'z baylanıstırǵan tarmaq.

Aymaqlıq tarmaqlar – mámleket, qala hám wálayatlar dárejesinde kompyuterlerdi hám lokal tarmaqlardı arnawlı baylanıs yaqı telekommunikaciya kanallari arqalı wo'z ara baylanıstırǵan tarmaqlar.

Global tarmaqlar - wo'zine pútkil dúniya kompyuterlerin, abonentlerin, lokal hám aymaqlıq tarmaqların telekommunikaciya (kabelli, sımsız, jasalma joldas) baylanıslari tarmaǵı arqalı baylanıstırǵan iri tarmaq.

Xabar wortalıǵında tezlik túsiniǵı, birlikleri hám xabar kanallarınıń sıyımı. Ma`lum waqıt aralıǵında baylanıs ortalıqları arqalı uzatılatuǵın xabardıń kólemi – onıń uzatılıw tezligin belgileydi.

Har qanday háreketleniwshi dene hám zat ushın tezlik túsiniǵı hám onıń ólshew birlikleri bar bolǵanıday, xabardıń da uzatılıw tezligi hámde ólshew birlikleri bar boladı, bular:

- Bit/sekund – bir sekundta baylanıs ortalıǵı arqalı uzatılatuǵın bitler sanı;
- Kbit/sekund – bir sekundta baylanıs ortalıǵı arqalı uzatılatuǵın mıláǵan dóńgeleklengen bitler sanı;
- Mbit/sekund – bir sekundta baylanıs ortalıǵı arqalı uzatılatuǵın millionlap dóńgeleklengen bitler sanı;
- Gbit/sekund – bir sekundta baylanıs ortalıǵı arqalı uzatılatuǵın milliardlap dóńgeleklengen bitler sanı.

Xabar kanallarınıń sıyımı olar arqalı malum waqıt aralıǵında uzatılatuǵın xabardıń kólemi menen belgilenedi. Bul wóz náwbetinde xabar kanallarınıń ótisiw qábiletin ańlatadı.

Joqarı oqıw orınları kásip-óner kolledjleri hám akademiyalıq litceylardıń hámde mekteplardıń kom`pyuter tarmaqları, olar tiykarında sheshiletuǵın máseleler.

Joqarı oqıw orınları, kásip – óner kolledjleri hám akademiyalıq litceylar hám mekteplardıń kompyuter tarmaqları hámde olar tiykarında sheshiletuǵın máseleler tómendegilerden ibarat:

- xabardı shólkemlestiriw hám izlep tabıw;
- zamanagóy xabar texnologiyaları járdeminde xabar hám bilimlerdi almasıwga imkaniyat jaratıw;
- pánlerden bilimlerdi tereńlestiriw ushın qosımsha maǵluwmatlardı tarmaqtan izlestiriw;
- talabalardıń pánlerden wóz betinshe jumısların worınlaw;
- elektron kutubxonadaǵı dereklerden paydalanıw;
- aralıqtan turıp ta`lim alıw;

- esabatlar tayarlaw hám uzatıw;
- elektron hújjet almasıwın shólkemlestiriw;
- talabalardıń ata – anaları perzentleriniń wózlestiriwi hám qatnasın baqlap barıw.

Bunnan basqa házirgi kúnde Respublikamızda tálim mekemeleriniń tálim tarmaǵı jaratılǵan. Ziyonet xabar-tálim tarmaǵı barlıq tálim mekemeleriniń xabar resursların wózinde jámlegen. Házirgi kúnde barlıq woqıtıwshılar, woqıwshılar hám talabalar usı tarmaqtan paydalanıw imkaniyatına iye. Ziyonet xabar-tálim tarmaǵı xabarlardı jaylastırıw, klassifikaciyalaw, toparlastırıw hámde wolardı izlep tabıw imkaniyatın beredi.

2.2 Kompyuter tarmaqları ulıwma printsipleri hám shólkemlestiriw

Kompyuter tarmaqları tipologiyası

Kompyuterlerdi tarmaqqa biriktiriwde tiykari’nan eki usıl qollanıladı: bir reńli tarmaq (Peer-to-Peer Network) hám klient-server tarmag’i’ (Client/Server Network).

Tarmaq komponentleri

- Kompyuterler: JK, noutbuklar, meynfreymilar.
- Kommunikaciyalıq qurılmalar: Kommutatorlar, marshrutizatorlar, baylanıs kanalları.
- Operaciyalıq sistemalar: Windows, Novell NetWare, Unix, LINUX.

Baylanıslar topologiyası boyınsha tarmaqlardıń túrleri:

- «Uliwma shina» topologiyali tarmaqlar;
- «Juldiz» topologiyali` tarmaqlar ;
- «Kolco» topologiyali` tarmaqlar ;
- Terek túrdegi topologiyali tarmaqlar ;
- Aralas túrdegi topologiyali tarmaqlar .

- **Shina (bus)**- ulıma bir magistral kabel arqalı barlıq jumıs orınları jalğanadı.

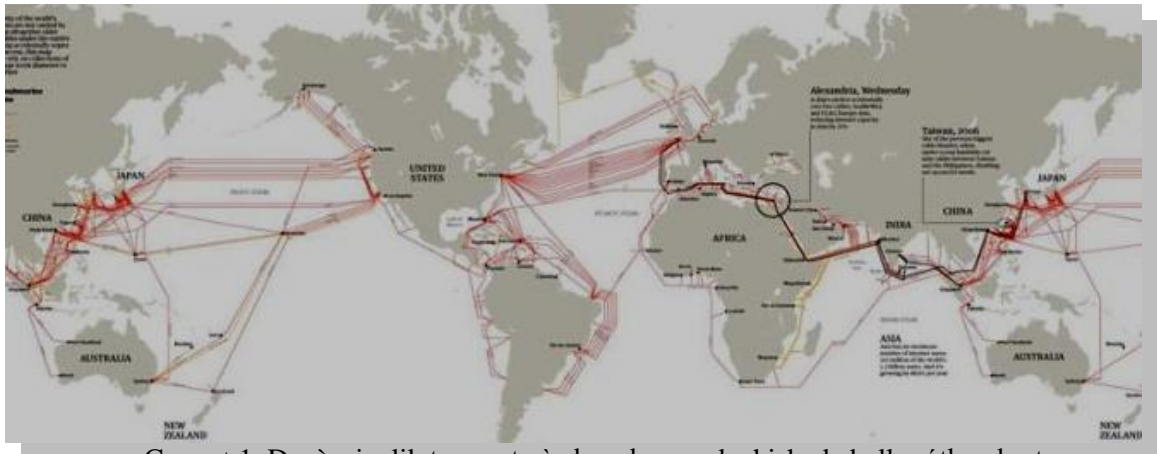
- **Juldiz (star)** — barlıq kompyuterler tarmaq kontsentratorğa jalğan

- **Aylanba (ring)** -bir biri menen izbe-iz jalğan.

- **Yachekalıq** topologiya— barlıq kompyuterler bir biri menen tikkeley baylanısqa

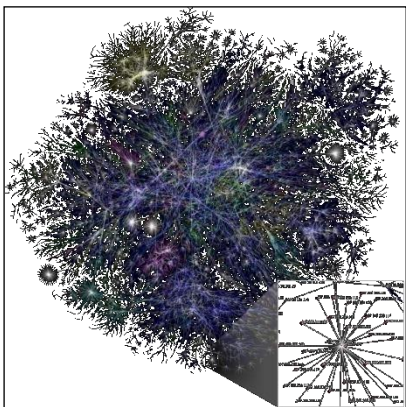
Cuwret 1. Dun`yajuzlik tarmaqtım` okeanlar arqalı shishe kabeller ótken kartası

Duniya júzlik informatsiya kabeller arqalı, radio arqalı, tawlar hám okeanlar arqalı, sputnikler arqalı biri biri menen baylanısta boladı.

2.2 Global tarmaq jaratılıw tariyxı. Internettiń jaratılıwı tariyxı

İnternet (International-xalıq aralıq, network-tarmaq)—dúniya júzlik komp`yuter tarmaqlarınıń informatsiyalardı saqlaw hám uzatıwdıń birlesken sisteması. Dúniya júzlik tarmaq, global tarmaq, ápiwayı túrdegi tarmaq bolıp bólinedi aytıladı, TCP/IP protokolı tiykarında jumıs isleydi. Dúniya júzlik komp`yuter tarmaqlarının birlesiwı bolıp, tarmaqlardıń tarmaǵı desek te boladı. İnternet shıqpastan aldın, bul tarmaq komp`yuter tarmaǵı edi. Bul tek tikkeley bir neshe komp`yuter óz-ara bir – biri menen baylanısta bolıw ushın qorǵanıw xızmeti tárepinen islep shıǵılǵan.

1969 - jıl 29 oktyabrde eki unversitet Kaliforniya hám Stenford ilimiy izertlew institutı tárepinen birinshi baylanıs seansı ótkerildi. Bunda úsh simvoldan ibarat - «LOG» so`zin jiberiw ámelge asırıldı. Mine usı sáne Internettiń payda bolǵan kúni sıpatında qabıl etiledi. Bul jaratılǵan tarmaqtı Arpanet dep ataǵan(*Advanced Research Projects Agency Network*). Waqıt ótiwi menen basqa da hár qıylı tarmaqlar payda bola basladı. 1984 jılı ARPANET tarmaǵınan da kúshli qarsılası: AQSh tıń Milliy ilimiy fond (NSF) ozinin keń aymaқтаǵı universitetleraralıq NSFNet (angl. *National Science Foundation Network*) tarmaǵı payda bolıp, ol óz quramına mayda tarmaqlardı (Usenet i Bitnet) birlestirdi, bir jılda 10 mıńnan aslam komp`yuterlerdi birlestirdi. *NSFNet* so`zi kem – kemnen «İnternet» sózine aylandı.

1984 jılı domen atlar boyınsha sisteması islep shıǵıldı (angl. *Domain Name System, DNS*).

1989 jılı Evropanıń yadro izertlew Keńesinde

(CERN) birinshi márte dúniya júzlik órmekshi torı www kontseptsiyası tuwıldı. Onı belgili britaniyalı alım Tim Berners-Li usınadı. Ol ózi eki jıl dawamında HTTP protokolın, HTML belgilewrazmetka tilin hám URI identifikatorın islep shıqtı. Onı ideyası dúniya júzlik komp`yuterler bir tilde

yamasa anıǵıraq aytsaq bir protokolda xabar almasıwdı engiziw degeni edi. Bul İnternet rawajlanıwında júda úlken ózgeris boldı. Sonıń tiykarında 1990 - jılı ARPANET tarmaǵı óz jumısın toqtattı, konkurenciyaga shıday almagán óz ornın NSFNet ke bosatıp berdi.

1990 jılı eń birinshi márte telefon arqalı İnternet tarmaǵına jalǵanıw dizimge alındı (angl. *dialup access*).

Al 1993 – jılı bolsa dáslepki Mosaic veb-brauzer payda boldı. Solay etip html islep shıǵılǵannan son` Dúniya júzlik órmekshi torı «WWW» kusheygennen kúsheyip, keń tarqalıp ketti.

Házirgi waqıtta İnternetke jalǵanıw jer jasalma joldası (sputnik), radiokanal, kabelli televidenie, telefon, mobil telefon, arnawlı shiyshe talshıqlı kabeller arqalı ámelge asırıladı. Jámiyettiń rawajlanıwı usı tarmaqtıń qanshelli rawajlanǵanlıǵına baylanıslı bolıp qaldı. Tarmaqtıń ayaqlar boyınsha tarqalıwı tómendegishe

PAN (Personal Area Network) —jeke tarmak, bir shaxsqa tiyisli qurılımlardıń ózara baylanısta bolıwı

LAN, (Local Area Network) bir ofis yamasa kárxana ishindegi tarmaq bolıp, ol tek sol tarmaqqa tiyisli kárxana jumısshıları kiriwi mumkin bolǵan lokal tarmaq

CAN (Campus Area Network — kampus tarmaǵı) – jaqın jaylasqan binalardıń lokal tarmaǵın birlestirgen tarmaq.

MAN (Metropolitan Area Network) — qala ishindegi bir neshe mekemelerdi birlestirgen tarmaq.

WAN (Wide Area Network) — Duńya júzlik tarmaq, qálegen adam jalǵanıw huqıqına iye boladı.

Tarmaqlar İnternet penen qalayınsha baylanısta boladı? Bunı institut lokal tarmaǵınıń dunya juzlik tarmaqqa qalay jalǵanıwı misalında kórip ótemiz. Qálegen tarmaq marshrutizator degen qurılımlardan paydalanıp baylanıladı. Jiberlip atırǵan, qabıl etilip atırǵan informatsiyalar bóleklerge ajratılıp paketler

formasında jiberiledi. Barlıq maǵlıwmatlardı jiberip atırǵan komp`yuterler birden - bir kommunikatsii protokolu TCP/IP ("ti-si-pi / ay-pi" dep oqladı) dúzedi

- **protokol TCP** (Transmission Control Protocol) maǵlıwmatlardı protokollarga bóliw hám jiberiw, onı qabıllawshıǵa maǵlıwmatlardı pútin halında jetkerip beriwshi qayta tiklewtikleniwshi ushın protokol;

- **protokol IP** (Internet Protocol) —tarmaqlar katnası ushın, adresleniw ushın, jetip barıw punktine deyin barıwı ushın juwap beriwshi protokol.

İnformatsiyalardı jetkerip beriwdiń TCP/IP sxeması: protokol informatsiyalardı paketlerge bo`ledi ha`m nomerleydi; bunnan son` IP protokolu arqalı qabıl etiwshige jiberiledi, ol jaqta TSR arqalı tekserilip, paketler protokolları ta`rtiplestirilip bir putin halǵa keltiriledi.

Paket qalınsa tarmaqta o`z iyesin tabadı? Hár bir komp`yuter qálegen tarmaq penen baylanısta islewi ushın ózinresi tarmaq adresine yamasa arnawlı tilde aytqanda IP-adresine hám tómen adresine iye bolıwı kerek. Bul xalıqaralıq tarmaqlar informatsiyalıq lokal orayınan adreslerdi tarqatıp beriw sxeması: Tarmaq informatsiyalıq xalıqaralıq shólkemi lokal tarmaqlardı paydalanıwshılarga adreslerdiń toparın usınadı, al olar anıq bir adreslerdi óz qálewi boyınsha bólistiredi.

Путкил дунья тармағы WWW дың ашқан хәм тийкар салған инсанлар

Timoti Djon Berners-Li
1955 jil tuwilgan Britaniyalı alim,
URI, URL, HTTP, HTML, texnologiyalardı, WWW-
Duńya juzi torı (Robertom Kayo menen birgelikte)
texnologiyası jaratıwshısı Házirde duńya juzlik
tarmaq Konsorcium baslıǵı

Robert Kayo
1947 jil tuwilgan
Gollandiyalı alim, WWW
- Dun`ya juzi to`rı (**Timoti Djon Berners-Li**
menen birgelikte) texnologiyası jaratıwshısı

Ózbekistanda kompyuter tarmaqları

Ózbekistan Respublikasında tarmaqlardı avtomatlastırıw jumısları turaqlı turde alıp barılğan. Orta Aziya Respublikaları ishinde birinshi ret **1956 jılı** Ózbekistan Respublikası Ilimler Akademiyasınıń Matematika institutı janında Esaplaw texnikası bólimi ashıldı. **1958 jılı 30 dekabrinde Orta Aziyada birinshi bolıp «Ural» elektron esaplaw mashinası (EEM) iske tusirildi.** Keyinshelik, 1962 jılı Tashkent qalasında M20 markadağı (Qazan avtomatlasqan mashinalar zavodı ónimi), yarım ótkizgishli M200 markalı, «Minsk 22», «Ural 2», «BSM 6-2» markalı EEMler iske tusirildi.

Tashkent qalası burıńǵı Keńesi hukimeti dáwirinde-aq elektron-esaplaw mashinaları tarawındaǵı oraylardıń birine aylangan edi. 1966 jılı Oraylıq esaplaw bólimi tiykarında «Kibernetika» ilimiy óndirislik birlespesi ashıldı. Bul birlespede hukimet hám jámiyet shólkemleriniń buyırtpaları boyınsha ilimiy-ámeliy jumıslar iske asırılğan edi. 1978-79 jıllarda «Kibernetika» ilimiy-óndirislik birlespesi tiykarında oraylasqan konstruktorlıq-texnika byurosı, sonday-aq tájriybe-sınaw zavodı ashıldı.

«Informatika hám esaplaw texnikası» predmeti orta mekteplerdin X-XI klasslarında uyreniw **1985-86 oqıw** jılınan baslap engizilgen. Usı predmetti 7 klasstan baslap oqıtıw **ЃMA mámleketleri ishinde birinshilerden bolıp** respublikamızda jolǵa qoyıldı (1993-94 oqıw jılı). 2001 jıl aprel ayında «Kibernetika» ilimiy-óndirislik birlespesi qaramaǵındaǵı «Jańa xabar texnologiyaları» orayı shólkemlestirildi.

Házirgi kúnde diyarımızda iskerlik kórsetip atırǵan komp`yuterler sanı 100 mıńnan asıp ketti hám olar tiykarınan IBM, COMPAQ, Hewlet Paccard, Epson, Daewoo, Sony firmalarınıń ónimleri esaplanadı. 1997 jıldan baslap Ózbekistan birinshi Internet provayderler xızmetin kórsetiw basladı. Usı jıldan baslap puqaralar ushın keń kólemdegi Internet xızmeti paydalanıu baslandı. Házirgi kúnde Internet paydalanışlar sanı 12 mln asıp ketti. Hazirgi kúnde shishe

talshıqlı kabeller járdeminde uygeshe tarmaq tartıu ámelge asırılıp, basqıshpa-basqısh barlıq orinlardı qapmtıp atır.

Qaraqalpaqstanda jámiyetti informatizaciyalaw tariyxınan

Elimizde komp`yuter texnologiyaları hám internet tarmağın rawajlandırıw islerine úlken áhmiyet berilip kiyatır. Oqıw orınlarında komp`yuterler sanı jıldan-jılğa kóbeymekte. 1968-jılı Ózbekstan Ilimler Akademiyasınıń Kibernetika insti-tutınıń direktorı, akademik V.Kabulovtıń baslaması menen Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutına esaplaw mashinalarınan paydalanıwdı úyreniw ushın Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq instituttıń tabıslı tamamlanğan 10 matematik hám 10 fizik jigit-qızlardı Tashkent qalasına Kibernetika institutına stajirovkağa qabıl etildi. Olardıń ishinde U.Xojametova, X.Tóreniyazova, B.Sultamuratov, B.Jannazarov, S.Joldasova, J.Qalbaev, E.Nurımbe-tov, A.Tájimov, K.Nurǵaliev, B.Qudaybergenov hám taǵı basqa pitkeriw-shiler boldı.

1971-jılı Nókis qalasında birinshi ret oraylastırılğan esaplaw orayı (VC) ashılıp, oǵan fizika – matematika ilimleriniń kandidatı Jamrat Kutlımuratov direktor bolıp tayınlanadı. Bul orayǵa Tashkent Politexnika institutınan járdem retinde «Minsk-14» esaplaw mashinası alıp kelinedi. Biraq, bul mashinanıń islew principi lampalı bolǵanlıq-tan, ayırım bóleksheleri alıp kelingende waqtında isten shıǵıwına baylanıslı paydalanıw mu`mkinshiligi bolmaydı. Sol sebepli, Kibernetika institutınıń direktorı, akademik V.Kabulovtıń járdemi menen hám esaplaw orayı direktorı T.Kamalovtıń baslaması menen tazadan «Minsk-32» esaplaw mashinası alıp kelinedi. «Minsk-32» EEM texnikasın úyreniw, tájiriyebe almasıw ushın esaplaw orayınıń qániygeleri Minsk qalasına xızmet saparına jiberilip bilimlerin jetilistirip turǵan.

1978-jılı esaplaw orayı direktorı lawazımına fizika-matematika ilimleriniń kandidatı Sh.Qaniyazov tayınlanadı. Sh.Qaniyazovtıń baslaması menen Erevan qalasınan «Nairi-3.1» esaplaw mashinasın sol wakıtta «Matematikalık

tamiynlew» bóliminiń baslıǵı, texnika ilimleriniń kandidatı I.Sulaymanov alıp kelip iske qosadı.

Esaplaw orayların ilimiy kadrlar menen támiyinlew maqsetinde 1971-jıllardan baslap Ózbekstan Ilimler Akademiyasınıń Kibernetika institutına Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutınan stajirovkadan ótken hám instituttı jaqsı bahalar menen tamamlaǵan, ilimge degen qábileti kúshli pitkeriwshiler aspiranturaǵa qabıl etiledi. Bulardan N.Pirimbetov, T.Sadikov, K.Izetaev, A.Utarov, D.Mendaliyev, M.Eshanov h.t.b.

Usı jılları Kiev qalasına Kiev mámleketlik universitetine hám Kievtegi Ilimler Akademiyasınıń Kibernetika institutına jigit-qızlar stajirovkaǵa hám aspiranturaǵa jiberiledi. Bular A.Otarov, S.Pirnazarov, F.Japaqova, A.Embergenov, O.Tórebaev, N.Utevliev, N.Ayımбетov h.t.b.

Esaplaw orayında 12 injener-texnikler, matematik-programmistler jumıs islegen. Orayda ilim kandidatları: A.Utegenov, A.Bryuxanov, programmist IO.Urimbaevlar miynet etedi. 1978-jılı Oray ushın jańa texnikalar «Konsul», «UPDK-32» alıp kelindi. Esaplaw Orayı xızmetkerleri K.Nurǵaliev, IO.Urimbaev A.Bryuxanovlar shártname tiykarında ilimiy izertlew islerin alıp baradı hám studentlerge EEM ları járdemi menen máselelerdi sheshiwde, mashinalardıń matematikalıq támiyinleniw bólimin iske tu`siriwde járdem beredi.

2.3 WWW koncepciyası, web-betlerdi jaratıw tiykarları hám HTML tili, Web-brauzerler

WWW túsinigi. WWW (World Wide Web) – pútkil jáhán wórmekshi tori deb atalatuǵın tarmaq. WWW – bul Internetke jalǵannǵan hár túrli kompyuterlerde jaylasqan wózara baylanisqan hújjetlerge murajáát etiwdi támiyinlep beretuın tarqalip jaylasqan sistema bolıp tabıladı. Tap mine usı xızmet Internetten paydalanıwdı apiwayılastırıwdı hám ken tarqatadı. WWW tiykarında tórt poydevor br:

1. Barliq hújjetlerdin birden - bir formati (formasi’);
2. Gipertekst;
3. Hújjetlerdi kóriw ushın arnawlı programmalar (brouzer);
4. Birden – bir mánzildi kórsetiw sisteması’ (domen);

World Wide Web yamasa, qısqasha aytqanda WWW – gipertestlerge tiykarlangan *tarqalğan* multimedialıq informaciyalıq sistema bolıp tabıladı.

tarqalğan informaciyalıq sistema: informaciyalar ulken www dep atalıwshı ulken koplikte serverlerde saqlanadı. Yaǵnıy arnawlı programmalar ornatılıp tarmaqqa jalǵanǵan komp`yuterler bolıp esaplanadı.

Multimedia: ozinde tekst ush –eki, -ush ólshemli grafikanı, dáwıs, videolardı ozinde qamtıǵan informaciya

Gipertekst: WWW de maǵılıwmatlar bir birine ssılkalar arqalı ótiw mumkinshiligine iye bolǵan hujjetler toplamı. Bunday ssılkalardı gipertekst yamasa giperbaylanıs dep ayıladı. Internetin` en belgili hám ken tarqalǵan bólegi bul WWW (World Wide Web) dep atalatuǵın torı esaplanadı. Bul tor Web saytlar hámde óz aldına Web betlerden quralǵan. Web betler bolsa HTML tili járdeminde jaratıladı. World Wide Web yamasa, qısqasha aytqanda WWW – gipertestlerge tiykarlangan *tarqalğan* multimediyalıq informaciyalıq sistema bolıp tabıladı.

Multimedia: ózinde tekst ush –eki, -ush ólshemli grafikanı, dawıs, videolardı ózinde qamtıǵan informaciya.

Gipertekst: WWW de maǵılıwmatlar bir-birine ssılkalar arqalı ótiw múmkinshiligine iye bolǵan hújjetler toplamı. Bunday ssılkalardı gipertekst yamasa giperbaylanıs dep ayıladı.

Internette maǵılıwmatlar gipertekst járdeminde bayan yetiledi. Gipertekst bul tekstti giperkórsetkish járdeminde túsindiriw. Yaǵnıy teksttegi qandayda bir sóz yamasa atamanı sıpatlawda basqa tekst yamasa betlerden paydalanıladı. Sıpatlama tekstli, grafikalı, audio yamasa video maǵılıwmat bolıwı múmkin.

WWW – bul gipertekst tiykarındaǵı dun`ya júzlik maǵlıwmatlar bazası. WWW arqalı qálegen informaciya: ádebiyatlar, hár qıylı sorawlarǵa juwaplar, jańalıqlar, belgili adamlar haqqında maǵlıwmatlar izlep tabılıwı múmkin.

WWW arqalı qálegen shaxs wózin duńya júzine tanıtıwı, kásiplesler benen baylanıs jasawı, kárxanalar bolsa xızmetlerin reklama yetiwi múmkin.

Jer júzi boyınsha tarqalǵan basqa WEB hújjetke, INTERNET xızmetine, multimediyalıq fayllardı kórsetetuǵın *giperbaylanıslaǵa* kiriwge múmkinshilik beredi. Gipertekst dep bir biri menen adresli baylanısqa bir neshe bólimlerden turatuǵın quramalı hújjetti túsinemiz. Mısalı, bazı bir kitaptıń mazmunıń wonıń betleriniń adresleri arqalı baylanıstırıw mumkin. Internet tarmaǵı wóz-ara baylanısqa quramalı hújjet bolıp tabıladı.

Gipertekst basqa tekstli hújjetlerge jol kórsetiwshi tekst bolıp tabıladı. Bul wóz gezeginde basqa testlerge (tekstlerge qaysı mámlekettiń serverinde turıwına qaramastan) tez ótiw múmkinshiligin beredi. Tekstler menen bir qatarda WWW hújjetlerinde multimedia maǵlıwmatlarında kóriwge de boladı. Tekstten tısqarı basqa kórinistegi maǵlıwmatlardı da beriwshi hújjetler *gipermedia* hújjetleri dep ataladı.

Internet provayderleri hám olardı waziypalari. Internet provayder – Internet tarmaǵı xızmetlerin usinatuǵın shólkem bolıp tabıladı. Házirgi kúnde Internet prvayderleriniń eki túri bar: Internetke jalǵaniw kanalların usinatuǵın provayder va Internet xızmetlerin usinstuǵın provayder.

Internet xızmetlerin usinatuǵın provayderler tárepinen www, elektron pochta, xosting (veb resursları'n jaylastiriw) siyaqlı Internet xızmetleri korsetimekte. Internetke jalǵanǵan tarmaqlardı quriwda wondagi komp'yuterlerge beriletuǵın mánziller (IP mánzil) provayder tárepinen berilgen araiqlardan tánlap alinadi.

Provayder tárepinen berilgen mánzilerge iye bolmaǵan komp'yuterler jergilikli tarmaqlar ushin zapasqa alınǵan araliqlarǵa iye bolǵan mánzillerge iye bolıwı hám jergilikli tarmaq komp'yuterleri menen islewi múmkin:

192.168.0.1 - 192.168.255.255

172.16.0.1 - 172.16.255.255

10.0.0.1 - 10.255.255.255

Házirgi kúnde Ózbekistan Respublikasi bir qansha Internet provayderleri xizmet kórsetpekte, bular: UzNet, Sarkor Telecom, Sharq Telecom, TPS, ARS Inform, Cron Telecom hám basqalar.

Web-betler jaratiw tiykarlari hám Hyper Text Markup Language (HTML) tili

Internet – jer juzi kólemindegi komp`yuter tarmaqlari birlespesi bolip tabiladi. Eger kosmik stanciyallardiń E-mail paydalaniwiniń esapqqa alsaq internet sayaramizdan da shegarasinan shiǵip paydalanip atirǵanlıǵın kóriwimiz múmkin.

Dunya júzindegi Internettegi maǵlıwmat júde kóp WWW-serverlerde (servers) saqlanadi. Server – bul arnawli programmalar tiykarında isleytuǵın hám Internet tarmaǵına jalǵanǵan komp`yuter. Tarmaq paydalaniwshilari bul maǵli`wmatlardı` WWW-dokumentlerdi kóriw múmkinshiligın beretuǵın klient dep ataliwshi arnawli programmalar járdeminde aladı`. Onıń ushin bul programma tarmaq arqalı` serverge zapros (talapnama) jiberedi. Bul talapqa juwap retinde server sol maǵlıwmat saqlanıp turǵan fayldi jiberedi yaki bul talapti orinlay alalmaǵanlıǵın bildiredi. Klient hám serverdin birge islesiw protokol dep ataliwshi belgili bir qaǵıydalar arqalı ámelge asiriladı`. WWW da qabillanǵan protokol HyperText Transfer Protocol (gipertekst jiberiw protokoli`), qisqasha http dep ataladi.

Internet tarmaǵına qoyilatıuǵın maǵlıwmatlar derlik barlıǵı HTML tilinde razmetka (belgilengen) bolıwı kerek. Sonıń ushin hár bir kisi veb betlerin jaratiwda qálegen instrumentlerden paydalaniladi. Bular MS FrontPage, Macromedia DreamWeaver, Allaire HomeSite. Kimlerdir tek ǵa`na ápiwayı tekst redaktordan paydalaniliwi múmkin, misali Bloknot (Notepad) tan. Web -

master jańa proekt jaratiwda programmaliq támiynleniwge qoyilatugın talaplar tómendegishe:

- HTML kodların qayta islewshi tekstli redaktorlar (Bloknot, WordPad, AkeIPad);
- Arnawli programmalar (HomeSite, Macromedia Dreamweaver h.t.b.);
- Vektorli` hám rastri grafikali`q redaktorlar (Sorel Draw, Adobe Photoshop);
- Brouzer (Internet Explorer, Google Chrom);
- GIF animaciya redaktorlari` (Ulead Gif Animator);

Tekst redaktorlarında tek ǵana ólshemi kishi bolǵan betlerdi jaratiw múmkin. Onda tek ǵana HTML tilin biletugın professionallar ǵana islewi múmkin.

HTML (Hyper Text Markup Language – gipertekst belgilew tili) Web hújjetlerdi (Web-saytlar, elektron oqıwlıqlar h.t.b) tayarlawda qollanıladı. Bul jerde «belgilew» sózi «wornın, kórinisin belgilew» degen mánisti ańlatıp, formatlaw mánisine jaqın.

HTML - Hyper Text Markup Language, gipertekstti belgilew tili - pútkil dunyalıq Internet tarmaǵınıń xabar almasıw tili bolip tabiladi. Hár sapari Web-betin ashqanıńızda siz haqıyqatında HTML tilinde jazılǵan hújjetti ašhasız. Barlıq Web-hújjetler HTML tilinde formatlanǵan, bir betten basqa betlerge ótiwge múmkinshilik beretuǵı`n barlıq giperssilikalarda HTML tilin` qurallari arqali jaratılǵan. WEB betlerdegi barlıq reńli súwretlerdi de, hár qiyli toltirilatuǵı`n formalar da, qozǵalı`p júretuǵın jazıwlar da HTML tili arqali dóretiledi. Birinshiden HTML tilinde jazılǵan hújjet ádettegi tekstlik hújjet emes. Brouzerde su`wlelengen tayar HTML hújjetke yamasa HTML betke siz ózgerisler kirgize almaysi`z (misali WORD redaktorında tayarlanǵan hújjet siyaqlı).

HTML standartlarına sáykes hújjet HTML, HEAD, TITLE, BODY elementlerin óz ishine alıwı kerek hám tómendegidey túрге iye boladı:

Web-hújjetler 2 bólimnen (hújjet atamasi, hújjet denesi) ibarat hám uliwma dúzilisi tómendegi kóriniste boladi.

```
<html>
  <head>
    <title>Meniń birinshi Web betim </title>
  </head>
  <body>
    Menin bul web betime kiriwshilerge jalinli salem
  </body>
</html>
```

- TEG <(ashiwshi`) hám> (jabiwshi`) múyeshlik qawsirmalarinan turatuǵın simvoliq konstrukciya bolip tabiladi.

- ELEMENT–ashiwshi hám jabiwshi teglerden turatuǵın konteyner.

Misali abzac tegi <P>, gorizontalli`q siziq tegi <HR> hám basqalar.

- ATRIBUT dep elementtiń ashiwshi tegi ishindegi so`z.

Misali <P ALIGN=»CENTER»>. Bul jerdegi ALIGN teńlestiriw atributiniń mánisi «CENTER» abzac tekstin orayǵa teńlestiriwdi beredi

Web-brauzerler

Brouzer túsinigi hám wolardiń waziypasi. Internet tarmaǵında paydalaniwshi`arǵa tarmaq resurslarinan yerkin paydalaniw imkaniyatin bererwi ushin WEB serverler quriladi. Bunday serverlerde Internette jaylastirilǵan málimlemenin úlken bólegi jámlenedi. Paydalaniwshiniń qálegen málimlemesiniń tezligi bunday serverlerdi qanday yetip quriwǵa baylanisli. Brauzerler (angl. **browse** — **koriw, betlew**) — internet penen paydalaniwshiniń dun`ya júzlik tor tarmaǵı menen baylanısın támiyinleydi, Web-betlerdi kóredi, Internettegi web serverler menen baylanısadı.

Web-texnologiyasiniń házirgi kúnde brouzerler deb atalatuǵın málimlemenin kóriw ushin mólsherlengen onnan artıq túrli qurallari bar. Brouzer web-betlerdi kóriw programmasi esaplanadi. Bunda brouzerge júklengen veb berlerdegi Giperbaylanisiwǵa tishqanshaniń kórsetkishi menen bolsa, avtomat

ráwishte usi baylanisiwda kóretilgen bet brouzerge juúklenedi. Bunday hallar hesh qanday da bettinń mánzilin kiritiw shárt emes, sebesbi giperbaylanisiw barlıq kerekli maǵl’wmatǵa iye esaplanadi. Brouzer web-bette HTML teglarin tawip, wolardıń talabi boyisha maǵliwmatti ekrangá shıǵradi. Al teglardıń ózibolsa ekranda sáwlelendirilmeydi.

Buúyngi kúnde brouzerlerdiń júda kóplegen túrleri bar. Yen belgilileri: Internet Explorer (Windows operacion sistema qurami’ndag’i’ programma), Opera, FireFox.

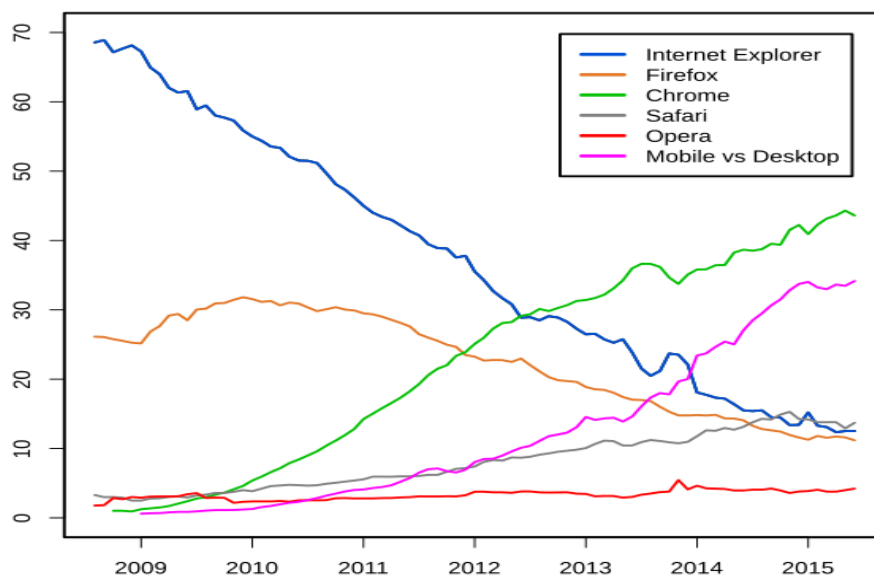
Internet Explorer

Opera

Firefox

2009-2015 jıllarda Web-brouzer paydalanıw dárejesi

Internet tarmagınıń resurslari

Veb-bet túsinigi hám formasi. Internet mánzili (URL) menen birdey maǵanada belgileniwshi logokaliq birlik. Veb bet qan bir waqiya, hádiyse yaki obyekt haqqında maǵliwmatlardı ózinde jámlegen maǵliwmatlar fayli bolip tabiladi. Veb serverler bazasi veb saytlardan ibarat bolsa, al veb saytlarbolsa óz náwbetinde betlerden ibarat bóladi. Fizikalıq kóz qarastan ol HTML túrindegi fayl bolip tabiladi. Veb betler tekst, kórinisler, animaciya hám programma kodlari hám basqa elementlerden ibarat bolıwı múmkin. Bet statikalıq hám dinamikalıq qalıplestirilgen bolıwı múmkin. Freymlerden (bólimlerden) ibarat

bolğan betlerde hár bir freymga ayirim bet sáykes keledi. **Sayt —bir ulıwma temağa hám maqsetke xızmet etiwshi hújjetler toplamı**

Sayt – *website*: *web* — «órmekshi torı» yamasa *site* — «orın», soózbe – sóz awdarǵanda «tarmaqtaǵı orın, bólegi») — jeke adam yamasa kárxanalardıń elektron hújjetleriniń giperbaylanıs formasındaǵı jıynaǵınıń bir at (domen) astında birlesken forması.

Veb-sayt túsinigi hám formasi. Veb-sayt betlari HTML, ASP, PHP, JSP, texnologiyalari járdeminde jaratılıb, tekst, grafik, programma kodi va basqa maǵlıwmatlardan tashkil topǵan bolıwı múmkin. Veb-saytnı óshiriw ushin brouzer programmaıdan foydalanıb onıń mánzil orayǵa kerekli veb sayıttıń mánzili kiritiledi. Veb-sayt shaxsiy, tijorat, axborot hám basqa kórinislerde bolıwı múmkin.

Veb portal túsinigi. Portal (angl. tilinde rortal - «bas dárwaza») – Belgili bir internet servislerdi ózinde qamtıǵan, sonıń menen birge basqada saytlardan informatsiya alıw múmkinshilik beretuǵın iri veb-sayt.

Domen- İnternettegi uzellerdiń adresleniwi. Domen at bul adam ushin qolaylı at túrinde inetrnet uzellerde jaylasqan veb-saytlar hám elektron pochta serverleriniń adresleniwi bolıp tabıladı. Domenler úshinshi, ekinshi, joqarı basqishtaǵı bolıp bólinedi.

3. Web-betlerdi jaratiw. HTML tili, Vizual redaktorlar hám CMS ler

Web-betleri jaratiw qálegen standartta tayarlanıwi tayarlaw múmkin, biraq formatlardı barlıǵı bir formatqa *Hyper Text Markup Language* – gipertekstlerdi razmetka qiliw tiline tiykarlangan bolıwı tiyis.

HTML tili járdeminde Web-betlerdi ápiwayı bloknota yamasa Word test redaktorında tayarlanıwi múmkin. obichnom bloknote ili Word-e. No tekstovie redaktori vozmojno ispolzovat. Buniń ushin tilin jaqsi biliwi hám professional bolıwı shart.

HTML tilindegi barliq informaciyalar “<” hám “>” tegler arqwali ámelge asiriladi. Misali, <title> NMPI Kitapxanasi 2017 ji`l </title>.

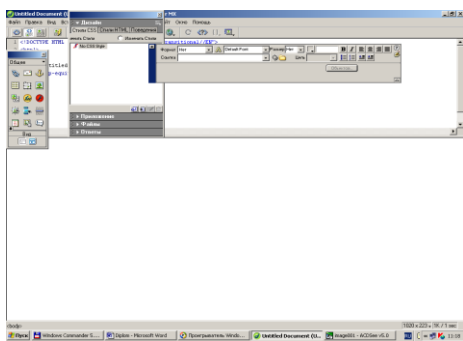
HTML tili bir neshe variantlarda jurizilǵan bolıp ol jildan jil versiyalari janalip jetelsitirliw barılmaqta.

HTML redaktorları hám CMS ler

Internet texno logiyasi rawajlangan sayin onıń redaktorlarida payda bolmaqta. Eń birinshi redaktor FrontPage bolip tabiladi. Bul redaktor MS Office paketine quramına kiredi. Bul programma HTML-tili islesiwdi jen`illetedi. MS FrontPage eń tiykarǵı kemshiligi onıń artıqsha kodlardı generaciya qiliwi bolip esaplanadi. Taǵı úlken kemshiliklerinen biri redaktorda kórinip túrgán element brauzerde basqasha bolip kórinedi. Tiykarinan bul Netscape Navigator brauzerine tiyisli. Sonıń ushin sipatli veb-betlerin jaratiwda tómede biz úyrenmekshi bolǵan paketti usinis etpekshimiz.

Vizual redaktor Dreamweaver haqqında túsinik

Biz óz jumisimizda HTML ge múráját etpey eń ańsat jol menen veb-sayt jaratiw múmkin bolǵan dásturler paketi menen keń tanistiriw hám ol arqali qisqa waqıt ishinde veb-saytlardi jaratiw bolip tabiladi. Veb-saytlardi jaratiw ushin bir neshe usillardan. Bloknot járdeminde, Vizual redaktorlar járdeminde, freymvorklar járdeminde, basqariw sistemalari járdeminde. Qaysini tanlaw sayttiń funkcional imkaniyatlarinan kelip shıǵadi, qáleberse jaratılıp atırǵan sayttiń iyeginiń (oqitiwshiniń) web-texnologiya boynsha bilim dárejesi qarapta belgilenedi. Aldıǵı temalarda bloknotta sayt jaratiw texnologiyasi toxtalip ótken edik. Bul ret vizual redaktordan kórip ótemiz. Vizual redaktorlar kóplep bolip solardan biri Dreamweaver paketiniń variantin aytıp otemiz. Pakettiń uliwma kórinisi: Ol jerden tiykarǵı panellerdi kórsetip, ssilka berip ótileidi.

Dreamweaver MXdin` jumi`s stoli`

Bul jerde:

1. Bas menyu
2. Ob`ektiv palitrasi`
3. nistory (tariyxi`)
4. CSS style (stiller)
5. Propeties (ob`ekt qásiyeti)
6. Dokument maydani.

Macromedia DreamWeaver vizual redaktorin isletiwdi kórip shǵamiz. Dreamweaver de veb – betlerdi jaratiw júdá qolayli bolip, onda baslawish dizaynerler tezde professinal saytlardi jaratiw múmkinshiligine iye boladi. v Dreamweaverde Macromedia Flash formati`nda animciyalar jaratiw múmkinshiligine iye boladi. Macromedia kompaniyasi veb-sayt jaratiw isletiletuǵın programmalar islep shiǵiwda jetekshi bolip esaplanadi. DreamWeaver prorammaasiniń bir neshe versiyalari bar bolip bul programma jildan jilǵa jetilestirilip, toltirilip barilmaqta.

Menyuler qatarı

Menyu qatarı – bul Windowstiń qálegen qosimshasiniń zaruriy atribut. Ol komandalarǵa, diolog aynalarina, knopkalarǵa jol ashadi, oniń járdeminde hújjet jaratiw, programmani sazlaw, vizuallastiriw processin basqariw siyaqli jumislardi ámelge oranlaydi. Menyu qatarıń har bir banda wazypasi tárepten bir-birine jaqin kiritlgen menyu hám kishi menyular ierarxiasin payda etiwshi buyruqlar toparin birlestiredi. Olardiń mazmuni tómendegishe.

- File menyusi (Fayl) fayllar menen baylanisli buyruqlardi, gipermurajatli hujjatler shablonlari menen islesiw, eksport etiw, import etiw hám brouzer programalarina koriw buyruqlarin óz ishine aladi.
- Edit (Pravka) menyusi redaktorlaw hám izlew menen baylanisli buyruqlar kiredi.
- View (Vid) menyusi interfeystin járdemshi elementleri hám gipertekstli hujjet ob`ektlarin kórinisleri ustinde islewshi buyruqlardi óz ishine aladi.

- Insert (Vstavka) menyusi ob`ektlardi import etiwshi buyruqlari kiredi
- Modify (Izmenit) menyusi óz ishine gipertekstli hujjet ob`ektlardi atributlarin ózgartiriw buyruqlarin aladi.
- Text (Tekst) menyusi óz ishine tekstli fragmentlerdi payda etiw hám olardi formatlaw menen baylanisli buyruqlardi óz ishine aladi.
- Commands (Komandi`) menyusi gipertekstli hujjatlerdi avtomatik qayta islew buyruqlarin óz ishine aladi.
- Site (Sayt) bólimi sayt menen islew qwrallari hám gipertekst hujjatler menen baylanisli quramali sistemalar úskuneleri úzsh ishine alǵan.
- Window (Okno) menyusi dialog aynalardi shıǵariw hám alip taslaw ushin.
- Help (Spravka) programma boyinsha interaktiv maǵliwmatlar

3.2 Content Management System (CMS)ler haqqında túsinik

Putkul dun`ya ormeshek tori (www) inda web-betler kúnden kún kóbeyib barmaqta. Usi process Ózbekistanda da tezlik menen ámelge asmaqta. Bugungi kunge kelip dizimnen otken saytlar sani 32 minnan asip ketti. Bular hár qiyli saytlar quraydi.

CMS ózi ne degen sorawǵa juwap bereyik. 1989-jılda Tim Berners-Li tárepine World Wide Web putkil dun`ya órmeshek tori jaratılǵannan baslap Internettiń hár bir paydalaniwshisi óz veb-betin jaratiw imkanina iye boldi. Biraq buniń ushin HTML (Hyper Text Markup Language) tildi biliw shárt edi. Bul jumisti jeńiletiw ushin IT-kompaniyalari tárepinen ańsatlastiriwshi bir neshe programmlıq paketler jaratildi. Adobe Dreamweaver hám FrontPage siyaqli jaratildi. Bular vizul redaktorlardan ibarat boldi.

Biraqta HTML-redaktorlardıń qolaylıqlarina qaramay saytti basqariw hám de jańadan maǵilwmatlar qosiliwi qiyinlasip baraberdi. Ápiwayi sayt kartasin jaratiw ushinda ulken miynet talap etilie baslandi..

CMS sozi "**Content Management System**" – "**Kontentti Basqariw Sistemasi**" yamasa *saytti basqariw sistemasi*. Bul saytti basqariw hám óz qálewini zshe menyu, strukturasiń ózgeritiriw imkanin beredi.

CMS – bul saytti "Xa`reketlentiriwshi" dep te aytadi. CMS - dinamikaliq maǵliwmatli web-betlerdi islep shiǵiw hám támiynelwge imkan beriwshi programmaliq támiynlew.

CMS tiń eki tiykargı turi bar:

1. Internette isleytuǵın hám ornatilewshi CMS.
2. Komp`yuterge ornatilew hám sayt menen avtomatik yamasa fayllardi jańalaw interfeysl arqali jaangan CMS.

CMS sayt kontentini baqariw sistemasi web-saytlardi jaratiw hám támiyneliw boyınsha minimal talap boyınshada ámelge asiraladi.

Qaysi` CMS lerdin paydalanǵan maqul?

CMS tiykarina qurilǵan bir neshe sistemalar jaratılǵan. Olarǵa misal etip Drupal, PHP-Nuke, WebDirector, Joomla!, NetCat, Slaed, Microsoft CMS, WordPress, PHPShop lardi keltiriw mumkin. Bul sistemalardiń ayrimlari buypul, ayrimlari kommerciyali.

Barliq usınday sistemalǵa tiykargı talap qáwipsizlik. Soiniń` ushin CMS lardiń qáwipsizlik dárejesi turaqlı jańalap turıwları zárur.

PHP Nuke. En birinshi CMS lerdin biri b`raq sońgi jillari uliwma janalanmay qaldi.

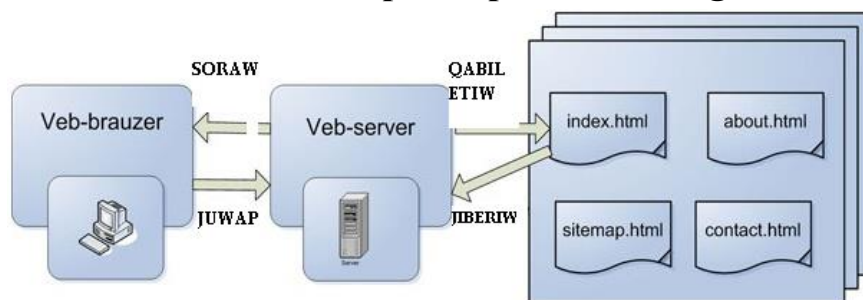
Drupal. "Tamshi`" bul negizinde CMS, ozinize más túrdegi "CMS ti` dasap aliw sistema ". Onin járdeminde tayin bloglar járdeminde zarur bolǵan CMS di jiynaysiz.

Slead CMS. Eki turi bar. Kommerciyali hám tegin (OpenSlead). Ekiwde bir yadroda isleydit. Tek funkcionall modulleri menen parq etedi.

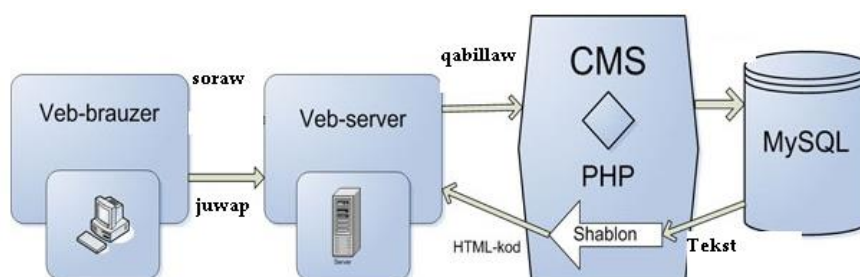
Joomla!-Bugungi künde eń rawajlanǵan basqariw sistemalarinani biri, oniń kóp modullar jaratılǵan.

WordPress – eń ápiwayı interfeys hám tez ornatiw qolaylıǵı menen millonlap payalانیwshılardı qamtip alǵan basqarıw sistemasi

Server tń islew printsipleri tómendegishe

Veb serverdin islew prinsipi

Veb serverdin CMS de islew prinsipi

3.3 WordPress járdeminde interaktiv veb-saytlar jaratıw basqishlari Denwer di local serveri hám onı ornatiw, Wordpress CMS serverge ornatiw

Joqarıda biz siz menen bloknot járeminde, vizual redaktor járdeminde sayt jaratıwdı kórip óttik. Jumısımızdıń tiykarǵı mazmunı bolǵan Content Management System (kontentti basqarıw sistemaları)ları menen sayt jaratıw metodikasın, anıǵıraǵı WordPress mısasında kórip ótsek boladı. Ulıwma kontentti basqarıw sistemaları kóplek bolıp, eń belgili hám kóp saytlar jaratılǵanlıǵı qarap hám kommertsiyalıq qurılısına qarap olardıń reytiń shıǵadı.

Joomla, Wordpress, Drupal, Modx, Bitriks, DataEngine, OpenCMS, Typo3 sıyaqlı kontentti basqarıw sistemaları (SMS) lerdi keltiriw mumkin. Bular Modx, Bitriks, DataEngine kommertsiyalıq esaplandı. Joomla, Wordpress, Drupal ler bolsa ashıq kodli erkin paydalanıw imkanın beriwshi sistemalar.

Wordpress bolsa ishinde eń kóp paydalanıwshlarǵa iye, ǵıwılıq hám qolaylıqlarǵa iye bolǵan sistema esaplanadı. Eger biz pedagoglar WordPress arqalı pánimiz boyınsha veb-sayt jaratıw hám ol arqalı elektron bilimlendiriw resurslar bazamızdı keńeytiw ushin tómendegi etaplardan ótiwmiz shárt

1. Lokal server Denwer di komp'yuterge ornatiw
2. Denwer ge WordPress sistemasın ornatiw.
3. WordPress ti lokal serverden virtual serverden xosting ko'shiriw.
4. Wordpress tiń administrativlik paneli
5. Temani tańlaw hám onı nastroykalaw
6. Menyu hám onın strukturası.
7. Vidjetlerdi Nastroykalaw.
8. Plaginlerdi ornatiw.
9. Administrativlik paneldi Nastroykalaw.
10. Rubrikalardi isletiw
11. Metkalar haqqında túsiniw

Denwer local serveri hám onı ornatiw, Wordpress CMS hám onı local serverge ornatiw

Sayttı islep shıǵıw dáslepki basqıshlarınan biri onı local kompyuterde joybarlaw bolıp tabıladı. Denwer djentelmen toplamı bul iste bizge járdem beredi. Denwerdi lokal komp'yuterge qanday ornatiw kerek ekenligi haqqında sóz baradı hám bul basılıw haqqında ayıladı. Áweli denber degen ne hám ol ne ushin kerek ekenligin anıqlastırıp alamız.

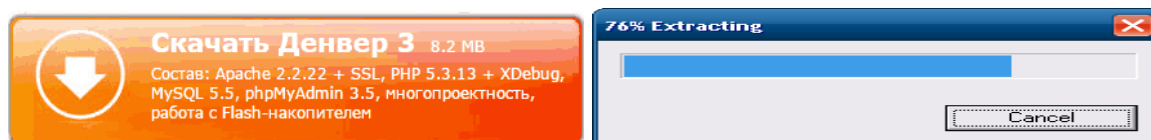
Denwer — bul saytlardıń siziń lokal kompyuterińizge islep shıǵıw hám túsiriw ushin kerekli bolǵan barlıq ásbaplardıń toplamı. Denver menen islewde internetten paydalanıw talap etilmeydi, Denver júdá keńnen qollanıladı, biraq local serverdiń belgili bolmaǵan analoglari bar. Denver paketi programmalıq kod penen islewde ásbaplar toplamın óz ishine alǵan boladı. Eger siz oqıwǵa erinseniz, onda siz maqalanıń tómende qarap kóriw jaǵımlı bolgan video

sabaqtı taba alasız. Mine rásmiy Denver resursı qanday bayan etiliwin bere aladi eken

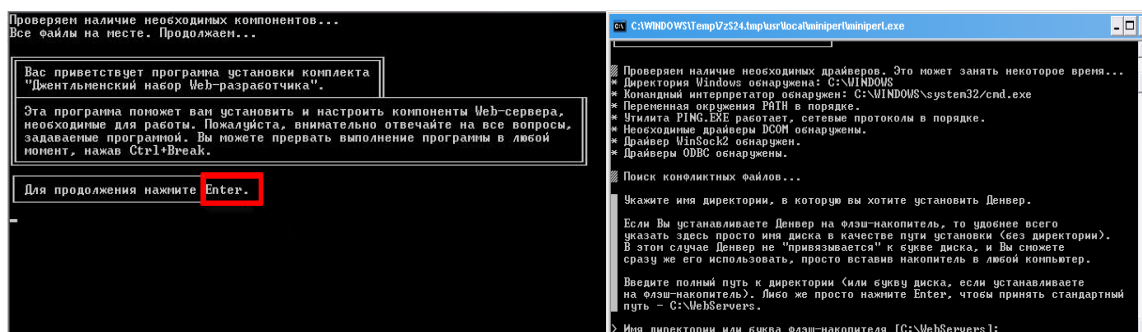
Jeke komp'yuterge denwerdi ornatiw

Dáslep Denver rásmiy saytına kiremiz (denwer.ru) hám onıń kórsetpe faylın shıǵarıp alamız. Fayl júdá kishi ólshemde, sonıń ushın shıǵarıp alǵannan keyin dárhal onı biziń denverimizge ornatiwdı baslaymız. Instlyatordı iske túsirgennen keyin, denverdiń kóp sanlı sorawlarına kelisim beriwdi baslaymız. Programma dáslep arxivten oǵan kerekli bolǵan fayldı tartıp aladı, al biz kelisim berip, neni sorǵan bolsa sonı basıp ótkerip otıra beremiz. Jánede dawam etiw ushın biz ushın kerekli direktoriyanı ornataмыз. Undemeslik boyınsha bul C:\WebServers, biraq siz qálegen óz diskimińizdi hám usıńıń ushın jaratılǵan qálegen papkanı, máselen D:\MyDenwer di tánlawıńız múmkin. Disk jaratıwdaǵı kelesi sorawda dawam etiwdi basamız

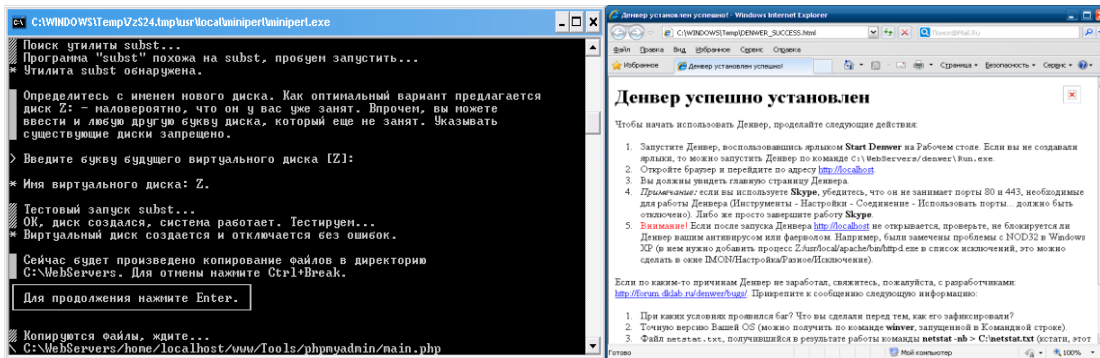
Denwer - bul jeke komp'yuterde sayt jaratıw hám oni sinawdan ótkeriw ushın zarur bolǵan instrumentlerdiń jiyindisi bolip tabiladi. Denwer islegen waqqıta internet tarmaǵı zarur bolmaydı.

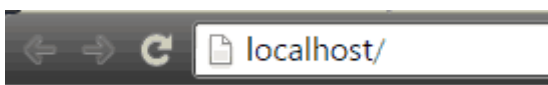
Arxivten ashıldı.

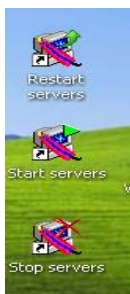
Орнатиу бойынша бизден сорайды. Enter туймесин басамыз.

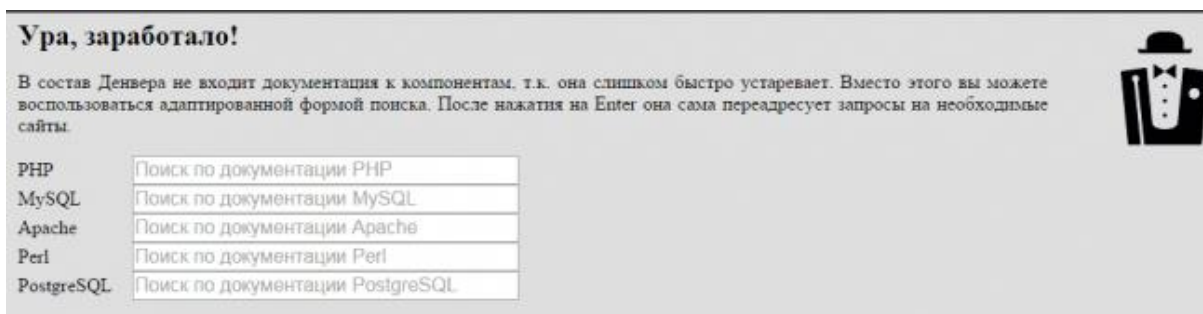
Ameller orinlanganan soń **Denver jemisli ornatilganlıgı** haqqında xabar aynası suwrettegidey brauzer arqalı beriledi. Denverdi jumıs stolındaǵı Start Denver yarlık arqalı jumısqa túsirip brauzer localhost degen jazıwdı teremiz

Eger durıs islep atırǵan bolsa tómendegi ayna shıǵadı. jumıs stolında usı ush yarlık shıǵajı. Biriwi Start, ekinshisi Stop, ushinshisi restart tuymeleri nen ibarat

Usıǵan uqsas Open Server lokal serveride ornataladı. Onıń kólemi oǵada úlken. Demek jeke komp'yuterge lokal serverdi ornayıp bolıp endi sayıtında ornayıp ol menen isleseک boladı.

Tolıq lokal server ornayıp bolǵanlıqtan xabar beriwshi ayna

Wordpress CMS ti serverge ornayıw

WordPress ti lokal server hám xostingke ornayıw birdey boladı. Wordpress ti denwer ge hám xosting ke ornayıw arasındaǵı ayıymashılıq neden ibarat. Wordpress ti komp'yuterge hám xosting ke ornayıwdın ózi derlik ayırmashılıqqa iye bolmaydı, bul process hátte xosting ke ańsatraq ótedi.

Bunnan keyin WordPress dárhal xosting ke emes, al kompyuterge ornataladı. WordPress lokal serverge ornayıwdın bir neshe sebepleri bolıwı

múmkín. Olardı sanap ótiwge háreket etemen hám sizdi bunıń hámme ushın zárúr ekenligine isendiriwim kerek.

- Shınıǵıw. Xosting ke ornatiwdan aldın qátelikke jol qoymaw ushın ámeliy shınıǵıw ótkerip alıw kerek boladı.
- Adminka menen tanısıw hám óz imkaniyatın shamalap kóriw.
- Sayttı, funkcionaldı testlew.
- Ózgerislerdi tekseriw (dizayn, qosımsha funkciyalar), dúzetiwdi kompyuter lokalına, al sońınan ǵana jumisshı saytqa engiziw. Temalardı hám plaginlerdi islep shıǵıw. Bul punkt aytarlıqtay shuǵıllanǵan paydalanıwshılar ushın.

WordPress tiń eń jańa versiyasın <http://wordpress.org> portalınan kóshirip alamız. Denverden

WordPress ti PK ga ornatiw, qaytalap aytamız hámmesi jazıp qoyılǵanday mashqala keltirip shıǵarmaydı. WordPress tiń jańa verciyasın shıǵarıp alamız

1. Denver fayllarında tómendegi adres boyınsha ótemiz —

C:\WebServers\home\localhost\www\. Direktiryada www da papkanı jaratamız, al bunda sayttıń faylları, máselen «testwp» jaylasadı.

2. WordPress ti usı jaratılǵan papkaǵa ashıp jaylastıramız.

3. Denverdi qayta júkleymiz, bunda ol jańa sayt (papka)tı tawıp alıwı kerek.

4. Brawzerdi ashamız hám adresti qayta jazamız — localhost/testwp.

Eger hámmesi durıs islengen bolsa WordPress tiń sálemlesiw aynası ashıladı, al bul ornatiw procesiniń baslanıwın ańlatadı:

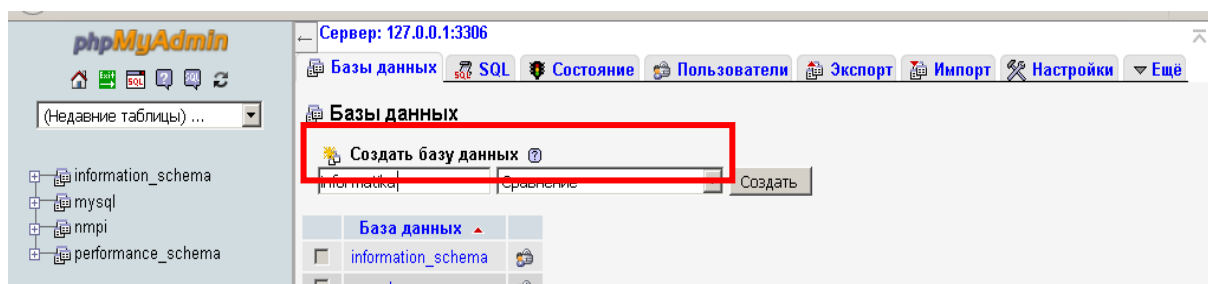

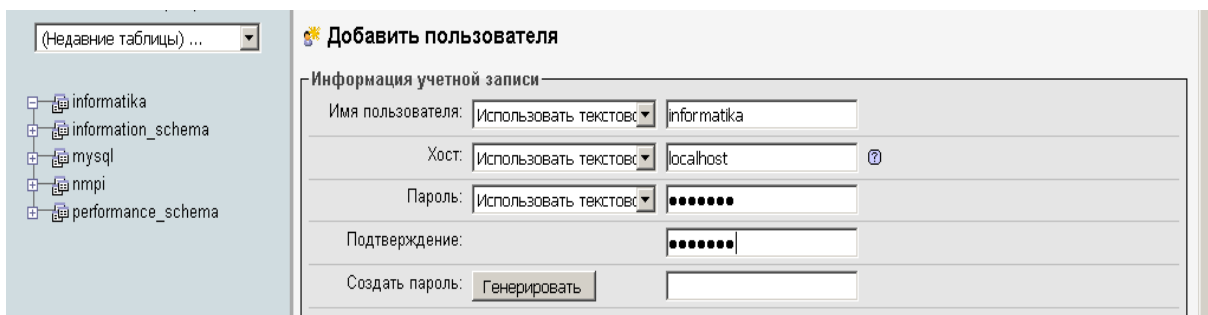
WordPress ti xostingge ornatiw kóp ámellerdi talap etpeydi, sizge tek kerek boladı:

- Xosting ti ańlatıwshı ftp yaki saytlar menendjeri arqali www papkasında óz saytıńız domen atı menen papka jaratıladı.
- Buǵan WordPress ashıp jaylastırıladı. Bunnan keyin brawzerge sayt adresi kiritiledi—

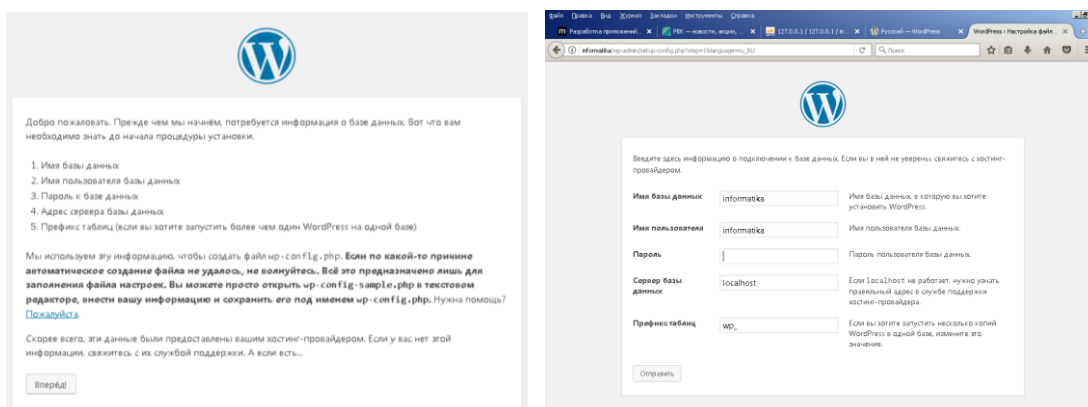
Instalyator boyınsha háreket etiw ushın local serverge ornatiwda bizge MySQL bazasınan informaciya kerek boladı. Bunıń ushın localhost/Tools/phpMyAdmin/ adresi boyınsha MySQL administraciya paneline kiremiz, hám bunnan keyingi punkt jańa bazanı dúziw bolıp, onı wptest dep ataymız. Bizin misalda bazaǵa **informatika** dep at qoyamiz

MySQL — maǵlimatlar bazasin basqarishi ashıq relatsiyon baza. Islep shıǵıw hám qollap quwatlaw Oracle korporatsiyasımelge asiriladi.

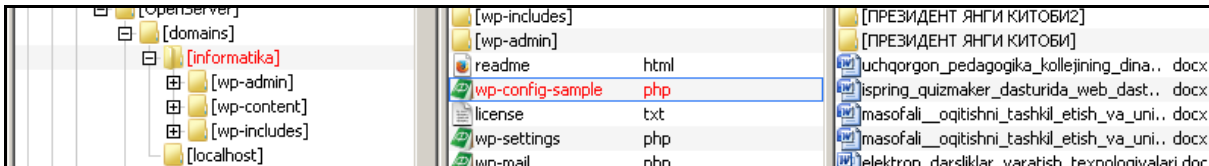

Мағлұматлар базасына парол һәм paydalaniwshilar haqqında kiritip bolip OK basamiz. Usi paramaterlerdi jazip qooyamiz denverdi qayta iske qosamiz. WordPress tiñ kelip qalğan jerinen baslap dawam ettiriemiz. Sayt ushin ashılğan maғlұmatlar bazasin һәм paydalaniwshilar haqqında informaciyalardi kiritemiz. Biziñ maғlұmatlar bazasin jaratıp bolğannan keyin oniñ ushin tap sol phpMyAdmin de jaña paydalaniwshını jaratamız.

Disk ushin bizge unağan háripti tañlaymız, biraq bul aldınnan bar bolğanı menen sáykes kelmewi kerek, dawam etemiz. Biz endi ғана jaratqan virtual diskke barlıq kerekli fayllardı nusqalap bolğannan keyin jánede Enter basıladı, sonda bizge jáne kelesi soraw kelip shıǵadı, programma onı qalayınsha iske túsırıw qolaylı bolatuǵının soraydı. Usi` etapta aldın biz jaratqan maғ`li`wmatlar bazasi` informatika menen, bazani`n` paydalani`wshi`si`, login ha`m parol` kiritemiz.

Onan soñ wordpress faylları arasında wp-config.php fayl boladı. Usi fayldı ishindegi qatarlardı maғlұmatlar bazasin atın, parol loginlerdi saqlap turğan qatarlaǵa janalaymız.

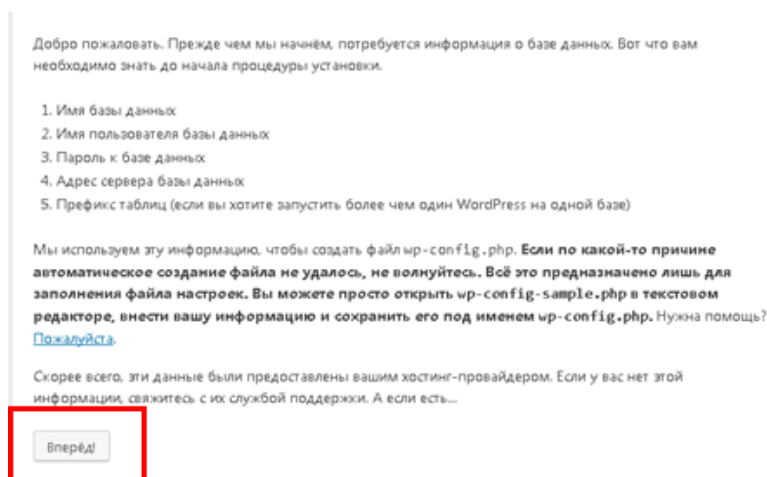


```

21 // ** Параметры MySQL: Эту информацию можно получить у вашего хостинг-провайдера ** //
22 /** Имя базы данных для WordPress */
23 define('DB_NAME', 'informatika');
24
25 /** Имя пользователя MySQL */
26 define('DB_USER', 'informatika');
27
28 /** Пароль к базе данных MySQL */
29 define('DB_PASSWORD', '1234567');
30
31 /** Имя сервера MySQL */
32 define('DB_HOST', 'localhost');
33
34 /** Константы базы данных для различных таблиц */

```

Bul fayldı wp-config-simpe.php faylın ashıp soxranit kak .. komandası arqalı wp-config.php dep saqtlap alamız. Keyingi adım Vperëd komandası arqalı Wordpress tı ornatiwdı dawam etemiz.

Добро пожаловать

Добро пожаловать в знаменитую пятиминутную установку WordPress! Просто заполните поля — и вперед, к использованию самой мощной и гибкой персональной платформы для публикаций в мире!

Требуется информация

Пожалуйста, укажите следующую информацию. Не переживайте, потом вы всегда сможете изменить эти настройки.

Название сайта

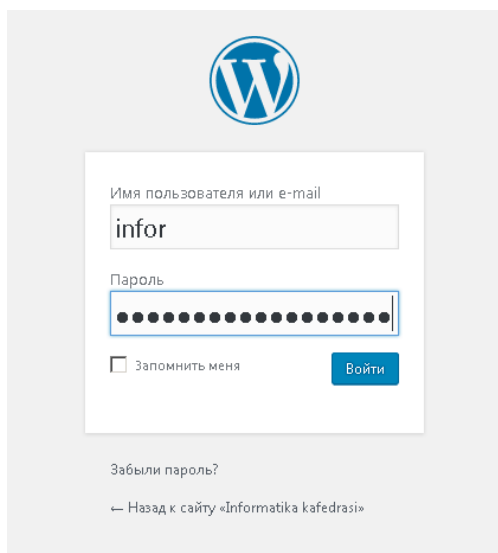
Имя пользователя
Имя пользователя может содержать только латинские буквы, пробелы, подчеркивания, дефисы, точки и символы @.

Пароль
Важно: Этот пароль понадобится вам для входа. Сохраните его в надежном месте.

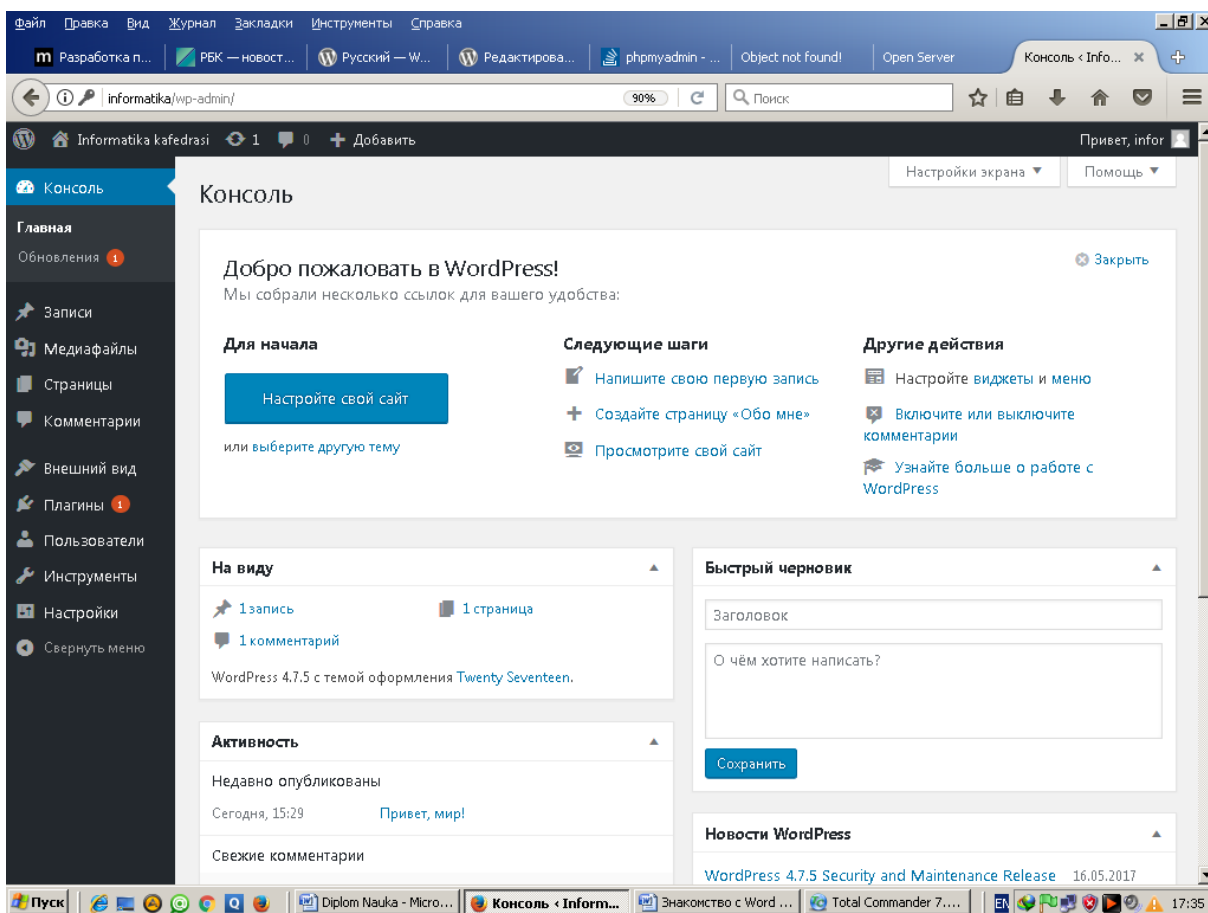
Ваш e-mail
Внимательно проверьте адрес электронной почты, перед тем как продолжить.

Видимость для поисковых систем Попросить поисковые системы не индексировать сайт
Будет ли учитываться этот запрос — зависит от поисковых систем.

Usı jerde parol hám loginlerdi saqlap qoyıw kerek

Wordperss orantıp bolıp, sayt tykarınan jaratıldı. Sistemağa kiriw ushın **informatika/wp-admin teriwimiz kerek**

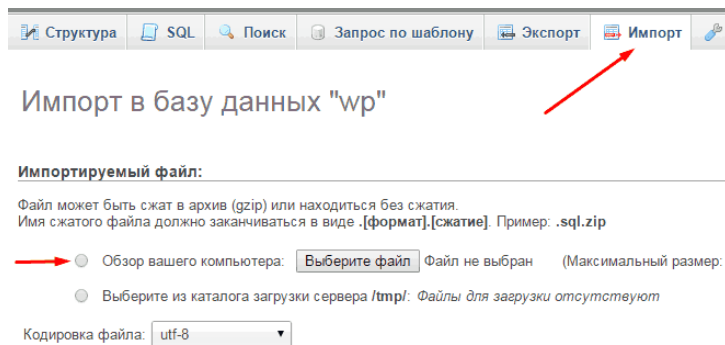
Wordpress tıń tiykarǵı jumıs beti

WordPress tı xostingge ornatiw kóp ámellerdi talap etpeydi, sizge tek kerek boladı:

- Xosting ti ańlatıwshı ftp yaki saytlar menendjeri arqali www papkasında óz saytıńız domen atı menen papka jaratıladı (www/yrokiwp.ru).

- Buǵan WordPress aship jaylastırıladı. Bunnan keyin brawzerge sayt adresi kiritiledi– yrokiwp.ru.

Instalyator boyınsha háreket etiw ushin local serverge ornatiwda bizge MySQL bazasınan informaciya kerek boladı. Bunıń ushin localhost/Tools/phpMyAdmin/ adresi boyınsha MySQL adminstraciya paneline kiremiz, hám bunnan keyingi punkt jańa bazanı dúziw bolıp, onı wptest dep ataymız.


```
// ** Параметры MySQL: Эту информацию можно получить у в.
/** Имя базы данных для WordPress */
define('DB_NAME', 'wp');

/** Имя пользователя MySQL */
define('DB_USER', 'wp');

/** Пароль к базе данных MySQL */
define('DB_PASSWORD', '123456');

/** Имя сервера MySQL */
define('DB_HOST', 'localhost');

/** Кодировка базы данных для создания таблиц. */
define('DB_CHARSET', 'utf8');

/** Схема сопоставления. Не меняйте, если не уверены. */
define('DB_COLLATE', '');

!/**#@+
```

Barlıq parametrlerdı jazıp alamız hám denverdi qayta júkleyemiz, baslangan WordPress ti júklewdı jáne de dawam etemiz. Maǵlıwmatlar bazası haqqındaǵı informaciyanı hám ol jaylasqan orındı kiritemiz. Komp'yuterge ornatiw ushın kiritiw súwerette keltirilgen, eger serverge ornatpaqshı bolsańız, onda óz maǵlıwmatlarıńızdı kiritiń.

Talap etilgen informacijalardı kiritkennen keyin, eger siz hámмесin zárúr dárejede orınlaǵan bolsańız, onda sizge tómendegi tekstti shıǵarıwıńız kerek:

“Iske qosıw”dı basamız hám siziń WordPress profili ushın usınıs etilgen formanı toltıramız. Qorıqpastan, hámмесin qanday qáleseńiz sonday toltırın, keyninen bulardıń bárin administrativ panelinde ózgeriw múmkin. Kerekli maǵlıwmatlardı forma maydanına kiritemiz , hám “dawamı” knopkasına basamız. Adminkaga kiremiz. “Kiriw”dı basamız hám júklenip bolǵan konsolkanı kóremiz, endi WordPress ornatılǵan, paydalanıwǵa tayar, sayttı rásmiylestiriwdiń standart teması ornatılǵan. Sizdi qutlıqlaw múmkin, Denwer hám xosting ke WordPressti qanday ornatiwdı bilesiz, endi bolsa kelesi sazlawlarǵa kirise beriw múmkin.

WordPress te sazlaw intuitiv bólingen almastırıwlar toplamı menen berilgen. Kórip turǵanıńızday, ol alti tiykarǵı úles menyuden turadı, ayırın pluginler funkcional sazlawler menen beriledi, bunda menshikli úles menyu qosımsha etiledi, biraq endi biz tek standart paneldi ǵana kóremiz, onıń imkaniyatları hám ásbapların tallap úyrenemiz.

Bet boyınsha navigaciya:

- “Ulıwma” WordPress ti sazlaw (Общее)
- “Jazıp qoyıw” WordPress ti sazlaw («Написание»)
- “Oqıw: WordPress ti sazlaw («Чтение»)
- “Talqılaw” WordPress ti sazlaw («Обсуждения»)
- “Medifayllar” WordPress ti sazlaw
- “Turaqlı siltemeler” di sazlaw («Постоянные ссылки»)
- WordPress qosımsha sazlawların qosımsha etiw

“Uhwma” WordPress ti sazlaw (Общее)

Общие настройки

Название сайта: Библиотека интернет-технологий

Краткое описание: С нами вы будете знать больше об интернете
Обязательное и краткое описание сайта. В чем состоит сайт.

Адрес WordPress (URL): http://10ca1n03t.ru/

Адрес сайта (URL): http://10ca1n03t.ru/

Адрес e-mail: www.dodax.org.ua@gmail.com

Членство: Любой может зарегистрироваться

Роль нового пользователя: Подписчик

Часовой пояс: UTC+3

Формат даты: 10.07.2015

Формат времени: 18:18

Первый день недели: Понедельник

Язык сайта: Русский

Bul almastırıwdağı sazlaw ózi-ózinen túsinikli, olar qandayda bir **berilgen yaki bos maydanlar forması menen** menen berilgen, al biz qoldan sazlawımız múmkin.

1. Sayt ataması. Biz biziń saytımızdıń tiykarǵı atamasın beriwimiz múmkin.

2. Qısqasha táriyiplew. Biziń resursımızdıń tiykarǵı jónelisi yaki iskerligin táriyipleymiz.

3. Adres(URL). Biziń saytımız qol jeterli bolǵan adresti kiritemiz.

4. E-mail. Biziń menen baylanıs múmkin bolǵan electron pochta.

5. Aǵzalıq. Paydalanıwshılar parametrlerin dizimge alıw.

6. Paydalanıwshı roli, paydalanıwshı rolin dizimge alıw waqtında beriwimiz múmkin.

7. Saat poyası, biziń saytımızdıń waqt zonası.

8. Waqt hám sáne formatları, olar saytta kórsetiledi.

9. Sayt tili, saytta qollanılatuǵın tiykarǵı til.

Bul barlıq sazlawlar menen ayırıqsha mashqalalar bolıwı kerek emes, olar jújege kelip qalǵan jaǵdayda biz udayı kommentariyalarda yaki kerı baylanıs arqalı járdemge múrájáát etiwimiz múmkin.

“Jazıw” WordPress ti sazlaw («Написание»)

Настройки публикации

Форматирование Преобразовывать смайлики наподобие :) и :-D в картинки
 WordPress должен исправлять некорректный HTML-код автоматически

Основная рубрика

Основной формат записей

Публикация через e-mail

Чтобы публиковать записи в WordPress при помощи e-mail, вам необходимо создать скрытый e-mail с POP3-настройками, например, три произвольных имени, которые вы можете использовать: 00XU2FA1, PggQ1n3p, 8C0Ug#B4.

Почтовый сервер Порт

Логин

Пароль

Рубрика по умолчанию для публикации по почте

Сервисы обновления

WordPress не оповещает [сервисы обновлений](#) в соответствии с вашими настройками [видимости](#).

Biz usı sazlawlar menyuinde geypara formatlawdı orınlawımız múmkin:

- Sayttıń tiykarǵı rubrikasın tańlaw;
- Jazıwlardıń tiykarǵı formatın;

Basıp shıǵarıwdı biziń saytıımızda e-mayl pochta arqalı sazlaw.

“Oqıw” WordPress ti sazlaw («Чтение»)

Настройки чтения

На главной странице отображать Ваши последние записи
 Статическую страницу (выберите ниже)

Главная страница:

Страница записей:

На страницах блога отображать не более записей

В RSS-лентах отображать последние элементов

Для каждой статьи в ленте отображать Полный текст
 Анонс

Видимость для поисковых систем Попросить поисковые системы не индексировать сайт

Будет ли учитываться этот запрос — зависит от поисковых систем.

Bunda biz siziń saytıńızdıń bas betinde neni sáwlelendiriw kerek bolsa, sonı sazlaw múmkin, bular yaki aqırǵı jazıwlar, yaki statikalıq betler, yaǵnıy atap aytqanda qaysı bet bolıwın siz sheshiwińiz hám tańlap alıwıńız kerek bolǵan turaqlı bolıwı múmkin. Bunnan keyin biz bir bette hám RSS-lentada maqalalar sanın sazlawdı , sonday-aq, bul jazıwlar anons túrinde yaki tolıq tekst bolıp sáwleleniwın kóremiz.

“Talqlawlar” WordPress ti sazlaw («Обсуждения»)

Siz bul menyude óz saytıńızda kommentariyerdi sazlaw múmkin:

- siziń maqalalarıńızdı kommentarilewge ruxsat yaki qadağan etiw;
- Kommentariyerdi moderaciyalaw;
- Qara dizimge túsetuğın sózlerdi sazlaw;
- Avatar hám reyting sazlawı.

“Mediafayllar” WordPress ti sazlaw

Minatyuralar, ortasha hám úlken razmerdegi sıwretlewlerdin standart paramerlerin, sonday-aq, fayllardı katalogta gruffirovkalawdı sazlawlarda kórsetiw múmkin.

“Turaqlı siltemeler” sazlawı

WordPress standart sazlawlarında siltemeler domein.ru/?p-12313 formatında sáwlelenedi, bul format “Turaqlı siltemeler” sazlawlarında ózgertiw múmkin, sáwlelendiriwdiń bir neshe variantı usınıs etiledi. Sonday-aq, siz siltemelerde rubrikalar hám tańbalarda standart prefikslerdi qoyıw múmkin.

WordPress qosımsha sazlawlar qosımshaların qosıw

Ulıwma biz keltirip ótilgen sazlawlardan siyrek, al baslanıwında ğana basım túrde paydalanamız. WordPress ke bunnan keyin hár qıylı pluginlerdi qosımsha etiw menen óz funkcionalımızdı hám sonıń menen bir waqıtta olardı sazlawdı keńeytemiz. Keltirilgen sazlawlardı tereńlestire beriw shárt emes, keltirilgenlerden bir neshewi áhmiyetli bolıwı múmkin, olar haqqında bilip

qoyıw artıqmashılıq etpeydi. Plaginlerdi qollanıwda geypara sazlawlar óship ketiwi múmkin, hám biykarlanadı, sebebi plaginalar óz kúshine kiredi. Óz qolınızda sazlawlardıń salmaqlı ásbaplarına iye bolıw ushın kerekli WordPress plaginleri maqalası menen tanısıp shıǵıwınızdı soranamız, bunda siz óz platformańızdı ájayıp paydalı qosımshalar menen tolıqtırasız hám al qáwiplilerinen bolsa qutılasız.

Vidjer kategoriyaların WordPress te sazlaw

WordPress te kategoriyalar dizimin alıw hám onı saytqa shıǵarıw ushın ádette "Rubrikalar" vidjeti qollanıladı. Vidjetti saydbarǵa qosımsha etiw ushın adminkadan "Sırtqı kórinis" menyu qosımshasına ótiw hám "Rubrikalar vidjetin kerekli oblastqa jetelep alıp shıǵıw menen kategoriyalardıń dizimi saytıń betlerinde payda boladı.

Sız vidjetlerdi saydbarga jetelep kiritkennen keyin, siz tómendegi ózgertiw sazlawların ótkeriwińiz múmkin:

1. Rubrika blokin ózgertiw. Máselen rubrika sózin "[Kategoriya]"ǵa , "Temalar" yaki basqa qálegen sózlerge ózgeriw múmkin.
2. Sáwlelendirwi usılın túsip barıwshı menyu túrinde tańlaw.
3. Rubrika atamasının sońında jazıwlardıń sanın usı kategoriyada jazıw.
4. Rubrikalardıń qatań ierarxiyasın kórsetiw, úles kategoriyanı ajıratıp kórseiw.

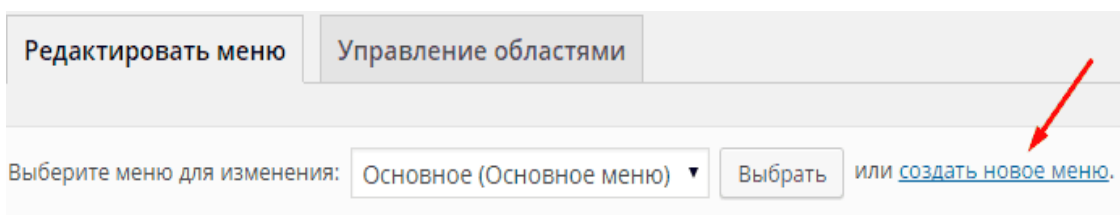
WordPress te menyudi qosımsha etiw hám ózgertiw.

Tema menyuin qosımsha etiw hám ózgertiw

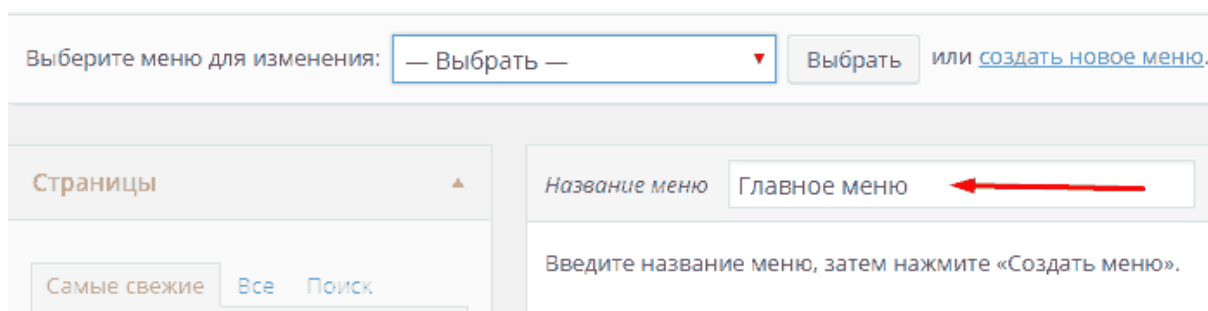
Tikkeley sazlawdan keyin biz aldın ala wordpress temasın tańladıq hám ornattıq, bul biziń navigaciyamız sayt boyınsha sáwleleniwiniń hár qıylı bolıwına baylanıslı boladı.

Menyudi WordPresske qosımsha etiwden aldın, siz onda neni jaylastırıw qáleysiz, sol haqqında jaqsılap oylanıp kóriń. Eger siz menyuge qaysı betlerdi jaylastırıwdı bilmeseńiz, óz saytıńız jobasın qaǵazda dúzip alıń, strelkalar

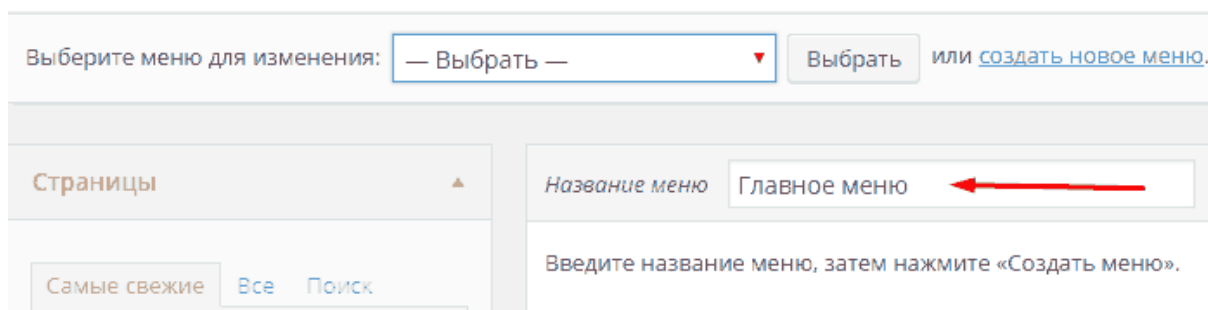
menen siziń ishki betlerińizge múmkin bolǵan ótiwlerdi súwretlep kórsetiń, hám olardan siltemeler eń kóbin tańlap alıń. Bul siziń navigaciyańızdı jáne de salmaqlıraq hám keriwshiler ushın paydalı etip qoyadı. Sazlawdı táriyiplew tekstli túrde de, onsha úlken bolmaǵan videosabaq túrinde de beriliwi múmkin. Menyude wordpress ke qalayınsha qosımsha etiledi?. Siziń navigaciyańızǵa ilgeride jaratılǵan betler kiredi, yaki biz usı maqset ushın rubrikalardı paydalanıwımız múmkin. Administrativ panelden “Sirtqı kórinis”/Menyu” qosımshasına kiremiz.

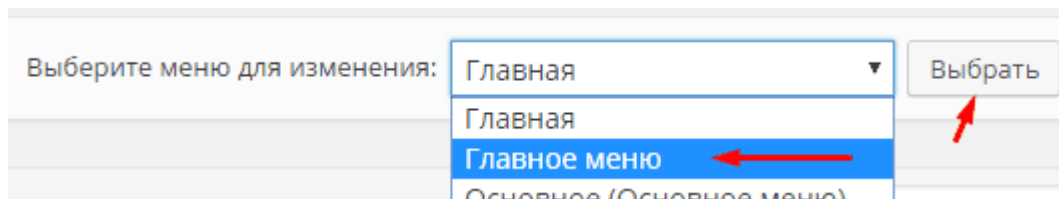
Biz joqarǵı oń múyeshte “jańa menyu jaratıw” siltemesin kóremiz, oǵan basılsa bizge tómenдеgi dialog aynası ashıladı:

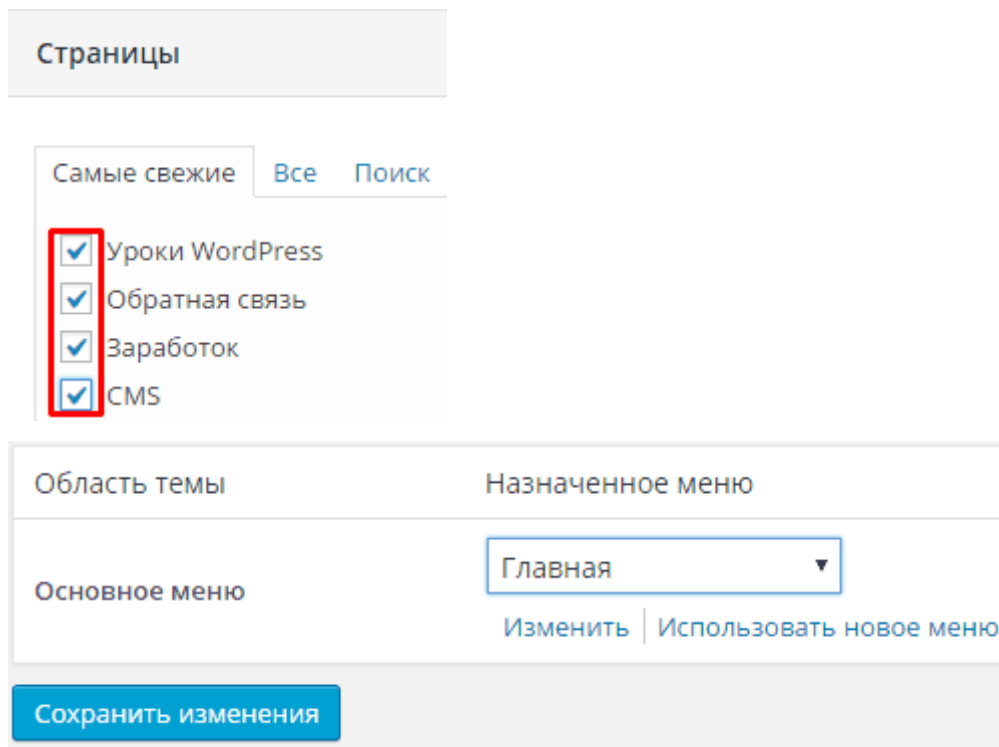
Atamanı kiritiw ushın yasheykada bizge kerekli atamanı, biziń mısalımızda “Bas menyu” di jazamız. Bunnan keyin knopkaǵa basıladı hám biziń tiykarǵı navigaciyanı jaratamız.

Bunnan keyin WordPress saytı menyuin ózgeriw múmkin:

keyin sazlawğa hám dúzetiw ge kirisemiz:

Sayt tiykarǵı menyuinde neler jaylasadı

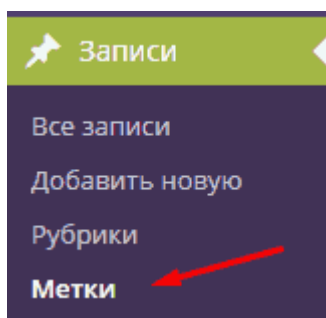
Menu punktleri sáwleleniwi kerek bolǵan siziń saytıńızdıń tiykarǵı menyui qısqa bolıwı kerek. Bas menyude eń paydalı informaciyanı jaylastırıń. Eger sizde betler kóp sanda bolsa, onda olardı belgili ber belgileri boyınsha gruppalastırıń hám qosımsha betler jaratıń, olarda siziń barlıq kontetińizdi oqıw ushın ıńǵaylı túrde kórsetiw múmkin bolsın. Siziń saytıńızdıń resursların qollanıw ıńǵaylı bolıwı ushın siziń betler kartasın jaratıń, onda paydalanıwshılar olardı qızıqtırǵan informaciylardı ańsatlıq penen tawıp ala alatuǵın bolsın. Siziń sayt kartańızda siziń bas menyuińizde siziń saytıńız boyınsha kóp sanlı ótiwlerdi ilestirip shıǵadı, al bul siziń háreketińizge unamlı tásir etedi.

Ulıwma bul sabaqta sizge aytıw ushın qálegenlerin, oylayman, paydalı hám túsiniikli boldı, siz WordPress menyuin qosımsha etiw boyınsha bilip aldınız. Eger sorawlar tuwılatuǵın bolsa, onda olardı kommentaiylerde yaki “Keri baylanıs” arqalı jazıń. Blog — aldı menen jańalıǵı bar yaki informativ sıpattaǵı

sayt bolıp, onda udayı taza jańalıqlar payda bolıp turadı. Blog tiykarınan bir yaqi bir neshe uqsas tematikalar sheńberinde jaratılıp, blog ámelde bolǵan waqıt dawamında ashıladı hám analizlenedi. Blog anıqlaması hár qıylı bolıwı múmkin, hám siz hár qıylı dereklerde blog haqqında hár qıylı túsiniklerdi tabıwıńız mumkin, biraq mańızları birdey.

WordPress tańbaları, bul ne hám WordPress te tańbalar

Tańba yaqi shablon tegi, eger ol ózgartilmegen bolsa, hár bir maqalada sáwlelenedi, jazıwdıń basında yaqi aqırında sayt boyınsha qosımsha navigaciya bolıp tabıladı. Eger **tańba** berilgen maqalada bolmasa, onda olardıń ornına jazıw tiyisli bolǵan rubrikalardıń atamaları sáwlelenedi. Biz aytıp ótkenindey **WordPress tańbaları** sayt boyınsha navigacijalarda qatnasadı, sonday-aq, qayta linkovkalaw ásbabı esaplanadı. Eger siziń maqalańız oqıwshıǵa unap qalsa, onda ol tiyisli bolǵan tánbanı aqırında ol kóredi, onıń uqsas jazıwları kórip shıǵıwdı qálewiniń bolıwına úlken itimalı bar hám siziń saytıńızda uzaǵıraq boladı, al bul siziń ushın hár tárepleme jaqsı.

Tańbalardı jaratıw ushın administrativ panelden menyudın “Jazıwlar”/”Tańba” punktine ótıledi («Записи»/»Метки»).

Wordpress te kartinkalardı jaylastırıw.

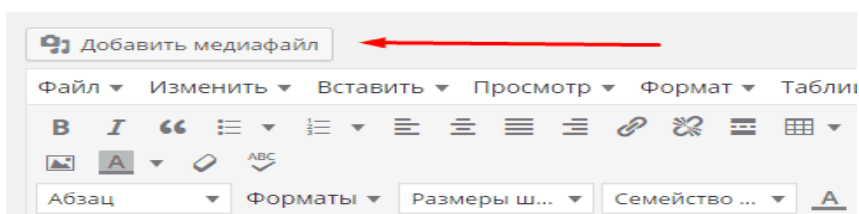
Kórinislerdi saytqa qosımsha etiw

Jazıwǵa kartinkaları qosımsha etiw konsolda ámelge asırıladı, kartinkalardı WordPress ke júklew birden bir neshe usıllarda ámelge asırıladı:

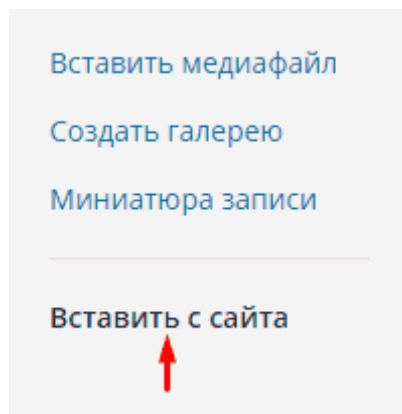
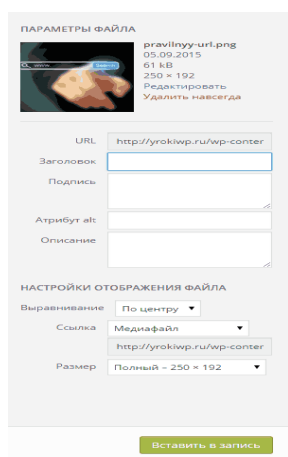
1. WordPress kitapxanasınan.
2. kompyuterden .
3. Basqa sayttan.

Sonday-aq, súwretlewdi qalay qosımsha etiw haqqındaǵı videonı kóriw múmkin:

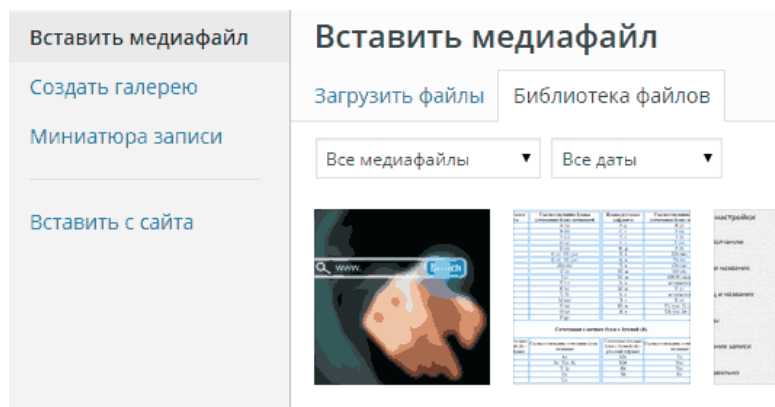
Kórinip turǵanınday sizde birden úsh variant bar. Olardıń hár birinde birdey baslanǵısh ámeli bar. Bul biziń súwretlenwimiz qay jerge qoyılıwın tańlaw,

kursordı gerekli noqatqa keltiriw metodı menen siziń WordPress redaktorınıń joqarǵı sol múyeshinde jaylasqan “Mediafayl qosımsha etiw” knopkasın basıw.

Knopka basılǵannan keyin grafikti qosımsha etiw usılın tańlaw ushin dialog aynası bizge ashıladı.

Fayllar kitapxanasinan qosımsha etiw ushin aylandırıw sıǵıshı járdeminde yaki izlestiriwden paydalanıp bizge gerekli bolǵan payldı tabıw gerek. Sonıń menen birge izlestiriwdi ańsatlastırıw ushin biz fayllarımızdı olardıń tipi hám qosımsha etliw sáneleri boyınsha sortlawımız múmkin.

Siz sayttıń sırtqı kórinisin tańlaw basqıshında temalardıń kópigin ornatawıńız múmkin, bunda tek biriwine toqtalamız. Al basqaların, qozǵalǵısh kólemin kishireytw ushın óshirip jeberiwge tuwrı keledi. Bul usıl eń ápiwayı esaplanadı hám kópshilik hallarda qollanıladı. **Temanı WordPress ke óshiriw ushın** adminkaǵa

WordPress TinyMCE Advanced vizual redaktorı, táriyiplew hám sazlaw

WordPress tegi administrativ panelindegi tiykarǵı funkcionalları menen tanısıp alǵannan keyin, kópshilik waqıttı, biziń saytımızdıń tiykarı qalıpleskennen keyin, biz maqalalarǵa, olardı jazıwǵa hám optimallastırıwǵa bólemiz. Jazıwları WordPress te toplaw hám formatlaw ushın redactor kiritilgen, biraq ol bunday zárúrlilikler ushın arnalǵan plagianlarǵa jete almaydı. Tinymce Advanced html redaktorın hám vizual plagianın ornatqannan hám zaslaǵannan keyin jazıwları redaktorlaw oǵada ápiwayı bolıp qaladı.

Kóplegen tekst plagin-redaktorları bar, olardan biri funksional plagian bolıp, ózine oǵada kóp sanda insanlardı — **TinyMCE Advanced** qamtıp ala aladı.

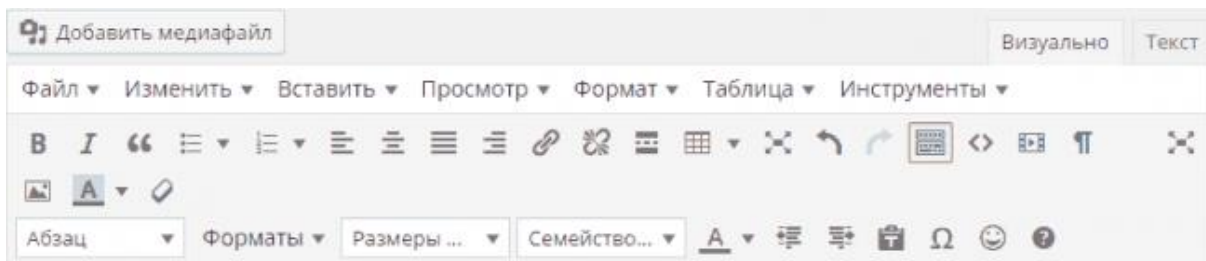
TinyMCE Advanced berilgen plagianiń paydalanıw hám testlew ushın onı tartıp alıw hám ornataw kerek, bul tómende videosabaqta berilgendey orınlanadı.

TinyMCE Advanced plaginin táriyiplew

TinyMCE Advanced redaktorında qosımsha plagin kóp waqıttan beri bar hám WordPress platformasınıń paydalanıwshılarınıń 90% ne shamalasına ornatılǵan hám hár kúni qollanıladı. Plagin TinyMCE Advanced júdá ápiwayı, biraq sonıń menen birge betler hám jazıwlar menen islewde kerekli barlıq funkcionallardı beredi. TinyMCE Advanced siziń basılımlarıńızdı qolaylı vizual hám kodlı formatlarda jaratıw ushın, siyrek tekstlerdi ózgertiw hám jazıw stilin

jaratıw ushın mólsherlengen. WordPress bazalıq paketinde usınıs etilgen redactor, jumsaq etip aytqanda ġarib, tek tiykarǵı ásbaplarǵa ġana iye boladı.

Kórip ótkenimizdey-aq, joqarıda aytıp ótilgenlerdi standart redactor menen sepsite almaysız, sonıń ushın da TinyMCE Advanced óziniń keńeytilgen funkcionalları menen járdemge umtıladı.

TinyMCE Advanced tiń bunday funkcional imkaniyatları menen biziń imkaniyatlarımızdın artatugını bir qaraǵanda-aq belgili. Redaktor menen eń bolmasa bir ret islegen adam ikonkalar hám plagian imkaniyatların ańsat ġana bilip ala aladı. Kerekli elementlerdi saralap úyreniwdi qálemeytiǵınlar ushın TinyMCE Advanced diń tiykarǵı imkaniyatları hám szalawdı kórip ótemiz.

TinyMCE Advanced bizge ne beredi

Solay etip, TinyMCE Advanced keńeytilgen redaktorın paydalanıw bizge tómendegi imkaniyatlardı qosómsha etiw hám paydalanıw imkaniyatların beredi:

1. Maqalalardı jazıwda tikkeley kestelerdi jeńil hám qolaylı túrde jaratıw. Redaktorlaw hám tolıqtırıw bunda sizge qolaysızlıq keltirip shıǵarmaydı.
2. Betlerdiń strukturasını keńeytilgen hám qolaylı formatlaw. Qatlamlardı (<div> bloklar) jaratıw hám jaylasıwın tártiplestiriw imkaniyatı .
3. Sonday-aq, joqarǵı hám tómengi indekslerdi qoyıw sizge múmkin boladı.
4. TinyMCE Advanced penen teksttin fonı reńin ózgeriw CSS ti qollanbastan-aq júdá ańsat ótedi.
5. Video fayllardı kiritiw TinyMCE Advanced redaktorı menen aytarlıqtay qolaylı bolıp qaladı.
6. Shrift razmerin ósgertiw.
7. Shriftler semeystvosın tańlawdıń keńligi.

8. Isker klavishler toplamı siziñ tekstleriñizdi jazıw hám formatlaw tezligin arttırdı sizge támiyinleydi.

9. Bir klavish penen barlıq formatlawdı óshirip jiberiw múmkin boladı.

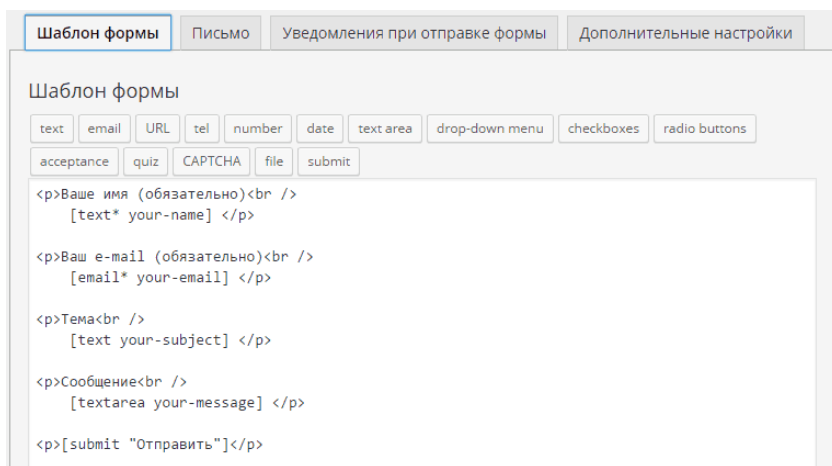
TinyMCE Advanced penen júzege keliwi múmkin bolğan mashqalalar hám olardı saplastırıw metodlari

Plugin TinyMCE Advanced PNP da jazılğan, basqa qálegen programma sıyaqlı ol anaw yaki mınaw sebepler menen islemewi múmkin. Tórende paydalanıwshılar kóp dus keletuğın mashqalalar bayan etilgen. WordPress ushin redactor da usıǵan shalıǵan.

WordPress tıñ Contact Form 7 plagini menen kerı baylanısıñıñ forması

Kontakt formasın jaratıw ushin qolaylı hám ápiwayı plugin Contact Form 7 atamasına iye. Onın interfeysine WordPress adminpanelinen kiriw múmkin. Berilgen menyuge siz kirgennen keyin, sizge tómendegi dialog aynası ashıladı:

Ke ri baylanıstıñ standart formasın WordPress te kiritiw ushin bizge tek kodtı nusqalap alıw hám onı bettiñ kerekli ornına qoyıw kerek boladı. Eger sizdi bul forma qanaatlandırmasa, onda siz udayı forma ataması, biziñ mısalmızda “Kontakt forma1”, astındaǵı “ózgertiw” ge basıp radaktorlaw múmkin.

Siz arnawlı bilimge iye bolmastañ-aq, maydannıń tekstli mánislerin redaktorlawıńız múmkin, plaginge azlap tereńlesip kiriw menen siziń e-mail adresti ózgetiwge de qolıńız jete aladı, al onda xatlar, xatlar strukturası, jóneltip jiberiwdegi málimlemele hám basqa sazlawlar boladı.

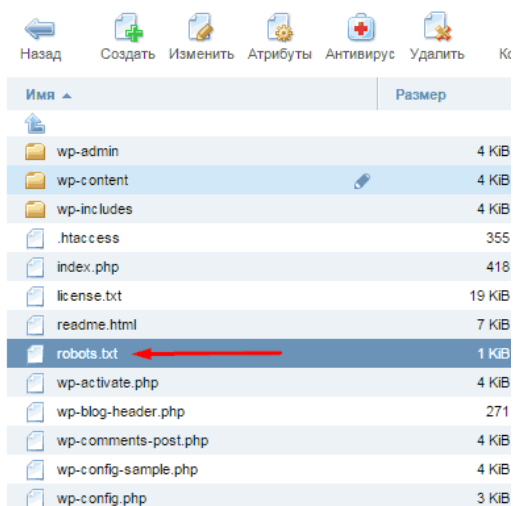
Plugin jazılıwı PHP kodtı bilgen adam global sazlawlardı da ózgertiwi múmkin, eger sizde bunday bilim bolmasa, biraq ózgertiwdi qáleseńiz, onda qánigelerge múráájá etesiz, olar sizge sazlap beredi.

Contact Form 7 plagni járdeminde islengen **Keri baylanıstıń standart forması** shama menen tómendegishe kóriniste boladı;

Endi qandayda bir soraw yaki usınıslar tuwılǵan qálegen paydalanıwshı sizge xat jaza aladı, al siz udayı oǵan juwap bere alasız.

Robots.txt faylı

robots.txt faylı bul siziñ sayt hám olardıñ kontentlerin korrekrlı indeksaciyalaw ushın dáslepki, eñ baslı ásbaplardan biri. Bul fayldıñ bolmawı dúzetiliwi qıyın bolǵan aqıbetlerge alıp keledi. Siz robots.txt ti qanday sazlawǵa izlestiriw sistemalarında talaplarǵa juwap retinde neniñ kelip túsiwine baylanıslı boladı. Eger robotta bolmasa, al eñ birinshi bolıp oǵan robot múrájáát etedi, onda ol sayttıñ koreninde jaylasqan fayllardı “oqıwdı” baslaydı, al bul bizge hesh bir unamaydı, sebebi ol ondaǵı oǵan kerekli informaciyanı tawıp ǵana qoymastan, al biziñ barlıq sazlawlarımızdı da oqıydı, al biziñ jeke máqsetlerimiz ushın jaratılǵan bul sazlawlar maǵlıwmatları. Mine sonıñ ushın da **robots.txt** kiritilgen boladı.

Robot saytıñızǵa kire otırıp, oǵan arnalǵan “kórsetpe”ni qarap shıǵadı hám onı úyreniwdi baslaydı. Ol aqırına sheken tanısıp shıǵıp, siz tańlaǵan indeksaciya jolı menen júredi, al siz qadaǵan etken direktoroyler, papkalar hám URL lardı itibarsız qaldıradı. Robots.txt izlestiriwshi robotlar ushın informativ maǵlıwmatlarǵa iye boladı hám ózine tómenдеgi tiykarǵı “koomandalar”dı qamtıp aladı:

Disallow: /wp-

Disallow: */trackback

Disallow: /*?*

Disallow: /?s=*

Disallow: */author

Disallow: /2016

Disallow: /xmlrpc.php

Allow: /wp-content/uploads/

Allow: *.js

Allow: *.css

Host: site.ru

Sitemap: <http://informatika.ndpi.uz/sitemap.xml>

Favicon WordPress ti qosimsha etiw hám ortaniw

Sayt ikonkası yaqı favicon — siziń saytıńız júzi bolıp, ol brawzerde siziń resusr atamasının aldında sáwlelenedi. Favikon funkcional júklewdı ámelge asırmaydı, biraq ol siziń saytıńız imidjin hám vizual tartımlılıǵın arttıradı. Favikon —siziń saytıńızǵa ico formatta kiritilgen 16×16 yaqı 32×32 ólshemli pikseldeń yaqı qosımsha atamasınan keyingi janındaǵı png kartinanıń grafikalıq súwretleniwi. Sayttıń favicon WordPress ornatiw ushın bir neshe usıllar bar:

1. Súretleniwdi grafikalıq redaktorda óz betinshe sızıw.
2. Tuwrı keletuǵın súwretleniwdi tabıw hám onı kerekli razmerge shekem ózgertiw.
3. **Favicon** dı onlayn rejimde jaratiw.
4. Dizaynerge siyrek “etiketkanı buyırıw.
5. Ikonkalar ushın plugin.

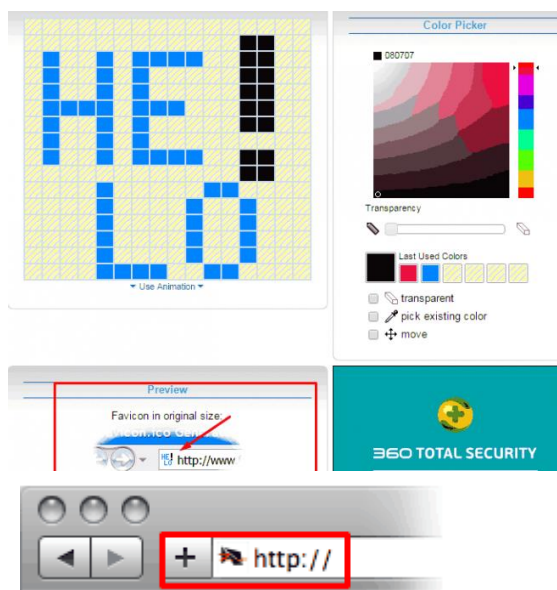
Favicon WordPress ti qosimsha etiw hám ortaniw

Sayt ikonkası yaqı favicon — siziń saytıńız júzi bolıp, ol brawzerde siziń resusr atamasının aldında sáwlelenedi. Favikon funkcional júklewdı ámelge asırmaydı, biraq ol siziń saytıńız imidjin hám vizual tartımlılıǵın arttıradı. Favikon —siziń saytıńızǵa ico formatta kiritilgen 16×16 yaqı 32×32 ólshemli pikseldeń yaqı qosımsha atamasınan keyingi janındaǵı png kartinanıń grafikalıq súwretleniwi. Sayttıń favicon WordPress ornatiw ushın bir neshe usıllar bar:

6. Súretleniwdi grafikalıq redaktorda óz betinshe sızıw.

7. Tuwrı keletuǵın súwretleniwdi tabıw hám onı kerekli razmerge shekem ózgeriw.
8. **Favicon** dı onlayn rejimde jaratıw.
9. Dizaynerge siyrek “etiketkanı buyırıw.
10. Ikonkalar ushın plugin.

WordPress sayt ushın favicon jaratıw usılları

Menıńshe bir nárseniń súwretlew ushın dizaynerlik uqıp shárt emes, al usı súwretleniwdiń 400×400 razmerinde peintte jaratılıwı jetkilikli, endi biz kerekli bolǵan 16×16 razmerine shekem ózgertemiz hám ico formatında saqlaymız.

Juwmaǵında bizde ne kelip shıqtı? Favicon onlayndı jaratıw júdá ápiwayı, bunıń ushın kóplegen servisler hám qosımshalar bar. Sayt ushın onlayn rejiminde ikonkanı jaratıwda eń jaqsı sayt bul **favicon.cc**. Bul inglis tilindegi tegin servis, onsha úlken bolmaǵan ásbaplar toplamına iye ápiwayı maydanda súwret salıw imkanın beredi.

WordPress ke favicondı ornatiw

Favicondı biziń saytqa WordPress te ornatiw ushın serverdiń header.php faylın shıǵarıp alamız hám `<head></head>` tegler arasına oǵan tómendegi qatarlardı kiritemiz

```

<head>
<link rel=»icon» href=»http://ваш-сайт.ru/favicon.ico» type=»image/x-
icon» />
<link rel=»shortcut icon» href=»http://ваш-сайт.ru/favicon.ico» type=»image/x-
icon» />
</head>

```

Kórinisli fayl sayttıń koren papkasında bolıwı kerek, eger onı basqa katalogqa jaylastırsaq, onda oǵan jolın jazıp kórsetip beriwimiz kerek. 4.3 versiyasınan baslap sayt ikonkasın bettiń vizual redaktorınan tikkeley ornatiw kerek. Usı jańalaw aqıbetinde de razmer hám kartinkalar onshellı áhmiyetli emes, programmanıń ózi redaktorlaydı hám qanday zárúr bolsa sonday etip isleydi.

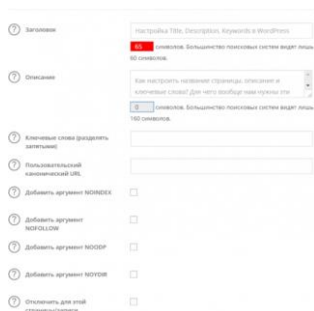
Meta tegi WordPress — Title sazlaw, Description, Keywords

<title> degen ne hám ol ne ushın kerek?

Title tegi májbúriy, ol veb-bettiń ózinde sáwlelenbeydi, biraq usı bettiń óziniń qalıplesiwinde úlken rol atqaradı. **Taytl** sayt hám konkret usı bet ne haqqında ekenligin kórsetip beredi, bunda **sayt taylı** brawzerde saqlanadı hám usı fayldıń atı sıpartında saqlanadı. Izlestiriw sistemaları siziń resursıńızdı izlestiriwde shıǵarıp beriwde atap aytqanda siziń betińizdın taytın ǵana usı resursqa silteme sıpatında sáwlelendiredi.

Description degen ne hám ol ne ushın kerek?

Meta teg description siziń betlerińizdi qıshqasha táriyiplew ushın mólsherlengen. Ondaǵı maǵlıwmatlar **snipetanı jaratiw** ushın izlestiriwshiler tárepinen paydalanıladı. Bul sayt betlerinde sáwlelenbeytuǵın xızmet informaciyaları esapalanadı. Teg izlestiriwshilerdiń shıǵarıp beriw poziciyasına

tásir etedi, atap aytqanda tek ol siziń saytıńızga kiriw-kirmew sheshimin qabıllawda potencialǵa kiriwshige imkan beredi.

WordPress meta tegin sazlaw — Title, Description, Keywords

Plugin úlken funkcionalga iye **boladı**, al **házir bolsa tek ǵana** Title, Description hám Keywords sazlawları qızıqtıradı.

Solay etip, plagindi ornatqannan keyin admin panelge sazlawdıń qosımsha menyulerinen basqa jáne bir áhmiyetli ásbap bizge qosıladı. Betler yaki maqalalardı redaktorlaw yaki jazıwda redaktorda eń tómeninde jáne All in One SEO Pack sazlawı kelip shıǵadı.

3.5 Plaginler, CMS de qáwipsizlik

Plaginler, bul WordPress ke hám ulıwma saytqa qosımsha funkcional birlesiw bolıp, bunda qosımsha programmalıq kod járdemge keledi. Plaginler WordPress te bul qosımsha bolıp, siziń saytıńızdı boyaw hám jaqsılaw imkanın beredi, plaginlerdi bir neshe kategoriyalarǵa bóliw múmkin:

- SEO plaginler;
- Sayttı ishki optimallastırıw ushın plaginler;
- Sayttıń sirtqı kórinisin ózgeriwshi plaginler;
- Qáwipsizlik;
- Betlerdiń konstruktorları;
- Basqa paydalı WordPress plaginler.

WordPress ushın SEO plagileri

Ishki optimallastırıw hám SEO plaginlerdi bólip kórsetemen, bular onshellı qolaylı bolmawı múmkin, sebebi bul ulıwma aytqanda bir nárseniń ózi, biraq bul funkconaldı jaqsı túsiniw ushın islengen. Yoast tan bolǵan WordPress SEO eń ǵalabalıq SEO plaginlardan biri bolıp, platformalardan kópshilik paydalanıwshılar tárepinen paydalanıladı.

Sayttı ishki optimizaciyalaw ushın WordPress plaginler

1. Plagin Autooptimize — optimitizaciya CSS, JS, HTML.
2. Sayttıń mobil qurılmasına adaptaciyası — mobil temanı kiritiw.
3. WP Super Cache plagin WordPress saytların nusqalaw ushın.
4. Photon — Jetpack WordPress moduli, kartinalardı optimallastırıw.
5. WordPress plagin sayt boyınsha izlestiriwdi sazlaw ushın.

6. WordPress sayt ushin preloader, plagin The Preloader sayt betin júklewdi bekitedi hám boyaydı.

WordPress ta saytlar qáwipsizligi plaginleri

1. iThemes Security, sayttı qorgawdı kúsheytiw ushin eń jaqsı plaginlardan biri.

2. Acunetix WP Security.

3. BulletProof Security.

4. All in One Security and Firewall.

5. Wordfence.

6. Antivirus.

7. Plagin Login LockDown, saytta avtorizaciya parollerdi qayta teriwın aldın aladı.

Sayt betleri konstruktorları

1. Visual Composer,

!!Saytlardıń ádettegi islewi ushin WordPress tiń zárırlı plaginleri

Endi siziń WordPress saytıńız ushin qanday palgianlar jaramlı bolatuǵının, hám júklewdi ásteletpeytuǵının kórip ótemiz, al bular sizge unamsız kórinis beredi.

1. **Akismet** — plagin sizdi siziń maqalalarıńızdaǵı kommentariyelerde spamlardan qorgaydı.

2. **All In One SEO Pack** — eń ǵalabalıq plaginlerden biri bolıp, sizge optimallastırıw hám jılıstırıw ushin kerekli funkciyanı atqaradı.

3. **Better WordPress Minify** — plagin sayttı júklewdi tezlestiriw ushin siziń skriptler hám kestelerdi kisihirewtiw imkanın beredi.

4. **Contact Form 7** — **saytta** keri baylanıs formasın jaratıw ushin ápiwayı, sonın menen bir waqıtta iykemshil konstruktor.

5. **Google XML Sitemaps** — izlestiriwshi robotlar ushin mólsherlengen, sayt kartaların jaratadı hám jańartadı, siziń betlerdi indeksaciyalawdı tezlestiredi.

6. **Jetpack WordPress.com** — bul plaginniñ artıqmashılıǵın bahalap otırıw ańsat emes, sizde 30 dan artıq moduller bolıp, siziñ turmıs hám WordPress ti sazlawdı jeńillestiredi.

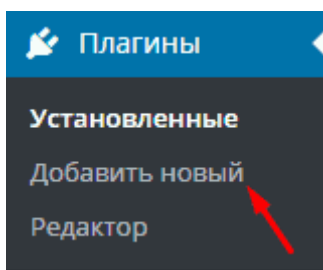
7. **Login LockDown** — qosımsha siziñ administrativ panel WordPress te parollerdi qayta tańlap otırıw qáwpinen sizdi saqlaydı.

8. **Search Everything** — siziñ saytıńız boyınsha izlestiriwdegi qosımsha járdem, basqa usıǵan uqsas palginler menen baylanısta jaqsı isleydi.

9. **TinyMCE Advanced** — standart redaktorǵa WordPress tegi qosımsha, onın funkcionalın keńeytedi hám siziñ tekstlerdi jazıw hám redaktorlawdı jeńillestiredi.

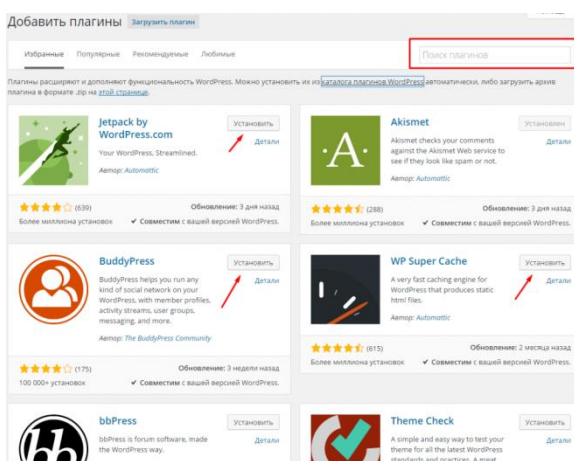
10. **WP Super Cache** — Bul plaginde siziñ saytıńızdı júklewdi tezlestiriw boyınsha ásbaplar jámlengen.

WordPress plagindi ornatiw

Plaginlerdi siziñ WordPress toplamasına ornatiw, onı keyin aktivlestiriw ushın WordPress admin panelinen jańa plagindi qosımsha etiw qosımshasına ótiw kerek.

Bunnan keyin sizge kerekli atamaǵa yaki izlestiriw arqalı tabıw, yaki saytta plagindi shıǵarıp alıw menen erisiwge boladı.

WordPress plaginların ornatiwdıń úsh usılı bar. Birinshi ekewi, biraz qıyınshılıǵı kem bolsa da, waqıt boyınsha biraz soziladı hám kóbirek ámlellerdi orınlardı talap etedi. Keyingi usıl tolıq avtomatlasqan WordPress.

FTP арқалы сайтқа кириwdи орнатиw. WordPress plugin ди Kонсол арқалы орнатиw.

Plagindi орнатиwdиń еń ápiwayı hám tez оrınланатуѓın usılı bul administrativ panel арқалы tikkeley орнатиw esaplanadı.

1. Kонsoldan Плагины/Добавить новый(Жаńасин qosımsha etiw)ge kiremiz.
2. Izlestiriw menen bizge kerekli plagindi tabıń.
3. “Орнатиw” basıladı, hám plaginnin júkleniwn kútemiz («Установить»).
4. Орнатқаннан соń оńı aktivlestiremiz.

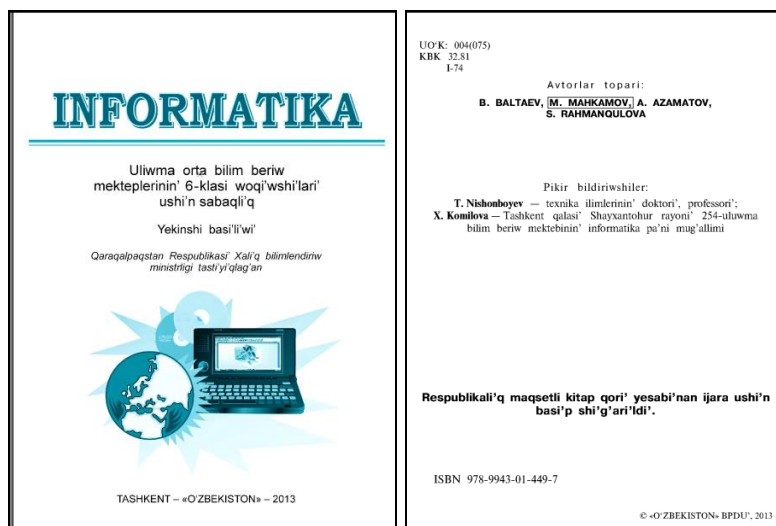
Bul usıl ápiwayı hám еń tez ilsewshi esaplanadı. WordPress plugin ди qандаy

☐ Плагин	Описание
☐ Akismet Активировать Изменить Удалить	Вполне возможно, что ис от спама в комментария 1) Нажмите ссылку «Актив Перейдите на страницу н Версия 3.1.3 Автор: Autc
☐ All In One SEO Pack Активировать Изменить Удалить	Out-of-the-box SEO for you Amazon Wishlist Версия 2.2.7 Автор: Micf
☐ Contact Form 7 Активировать Изменить Удалить	Конструктор контактных Версия 4.2.1 Автор: Taka
☐ Hello Dolly	Это не просто плагин. он

орнатиwdи тек siz таńлаysız, барlıq usınıs etilgen varinatlar islewshi hám sizge kerekli qosımshalardı támiyinleydi.

3.6 Wordpress CMS te jaratılѓан sayttı internet xostingge jaylastırıw

Bizin’ таńлаѓан qániygelik jumısımızda ulıwma orta bilimlendiriw mektepleriniń 8 klassarı ushın informatika páni negizinde pánlerdiń оqıtıwshılar tárepinen tayarlangan elektron resurslar bazasın jaratıw, hám ol арқалы basqada оqıwshılarg’a hám оqıtıwshılar menen sabaq boyınsha hár bir sabaq boyınsha pikir almasıw, ózlerinin’ pedagogik bilimlerin hám tájriybeleri menen pikir almasıw múmkinshiligi jaratıladı. Sonıń ushın ámeliyat waqtında 19-mektepte informatika páninen otilgen sabaqlar tiykarında materiallar jıynaldı. Ulıwma orta tálimniń 6-klasslarında tómendegi sabaqlıq ótıledi.

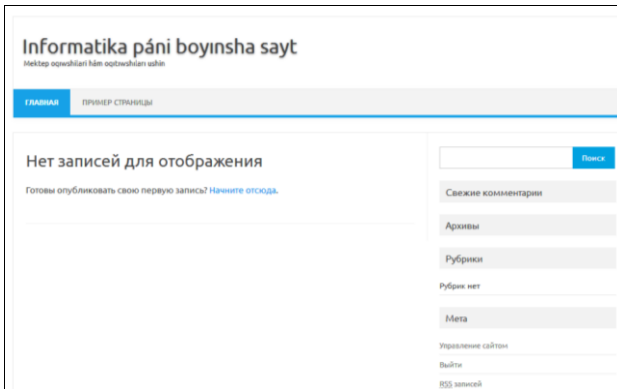
MAZMUN'

So'z basi'	3
Kirisiw	4
1-sabaq. Tekst redaktorlari'	5
2-sabaq. MS Word tekst processori' interfeysi	9
3-sabaq. Wordta tekst jazi'w qag'i'ydalari'	15
4-sabaq. Hu'jjetlerdin' tiykarg'i' parametrleri	19
5-sabaq. Hu'jjet payda yetiw ha'm saqlaw	24
6-sabaq. Hu'jjetlerdi redaktorlaw	28
7-sabaq. Hu'jjetti formatlaw	32
8-sabaq. Hu'jjetti redaktorlaw ha'm formatlaw'ga tiyisli shi'ni'g'i'wlar	34
9-sabaq. Hu'jjetlerde su'wretler menen islew	35
10-sabaq. Hu'jjetlerde figuralar ha'm si'zi'lmalarg'a tiyisli shi'ni'g'i'wlar	40
11-sabaq. Su'wret ha'm si'zi'lmalarg'a tiyisli a'meliy sabaq	44
12-sabaq. Hu'jjetlerde kesteler menen islew	45
13-sabaq. Kesteler u'stinde a'meller	52
14-sabaq. WordART obykti	56
15-sabaq. Wordta formulalar jazi'w	60
16-sabaq. Wordta hu'jjetti basi'p shi'g'ari'w	63
17-sabaq. Ta'kirarlaw'ga tiyisli tapsi'rmalar	67

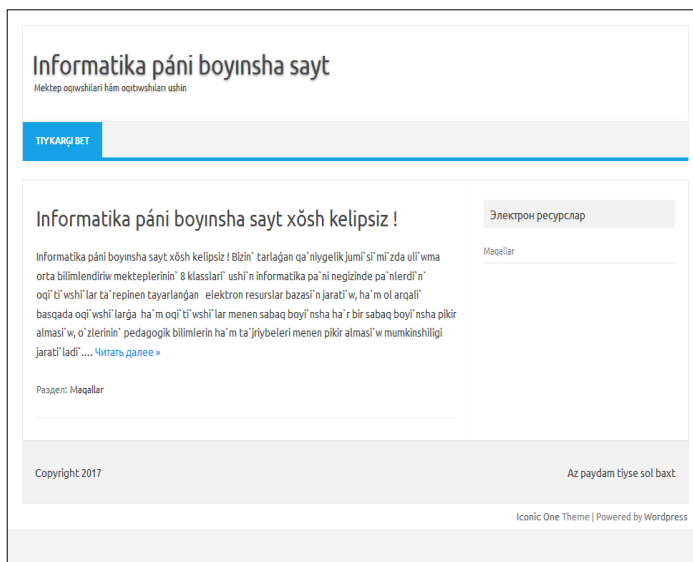
Uliwma sabaqlar sanı 17. Mekteptiń bul klass basqışında tiykargı jumıslar tekst redaktorlar hám Microsoft Word 2003 versiyası menen tanısıw hám ámeliy tárepten úyreniw belgilengen.

Informatika páni boyınsha sayt xosh kelipsiz !

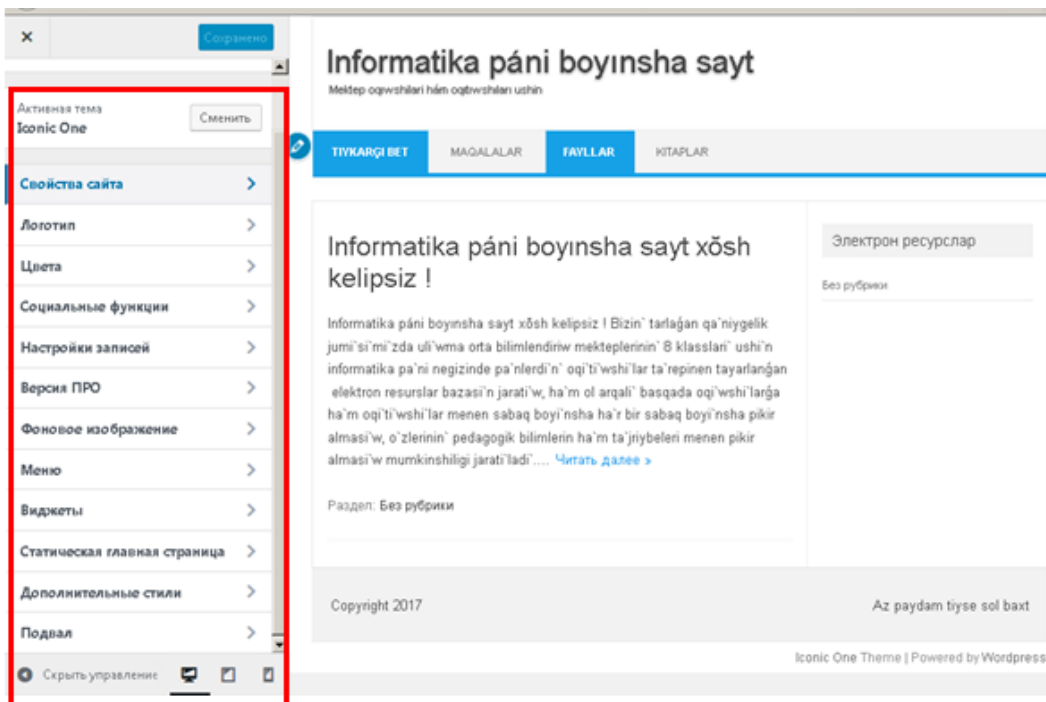
Mektep oqıwshilari hám oqıtıwshıları ushin

Menyulardı ózgersi kirkizgennen soń tómenдеgi sayt kórinisine kelemiz. Bul jerde tiykargı bet, maqalalar, fayllar, kitaplar menyuları ashıldı.

Sayttıń bazası teması tańlap alındı. Barlıq ózgerisler hám sazlawlardı ámelge asırıw ushın konsol betinen paydalanamız.

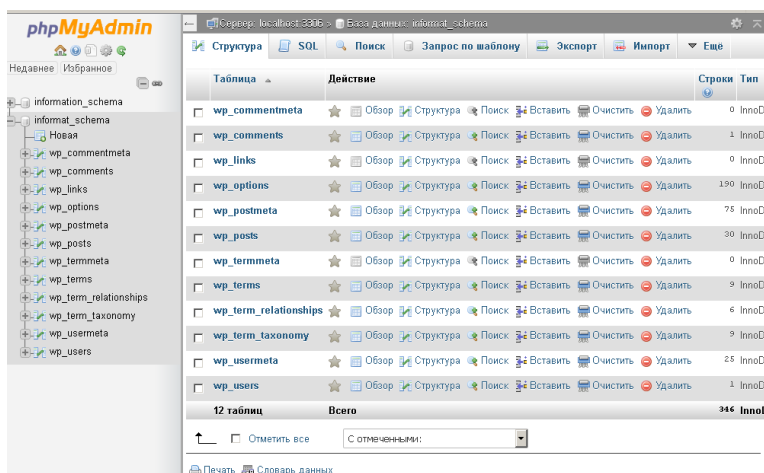

Aldın ala oylagan rejege muwapiq sayttın sxemasın sızıp alamız.

Bas bet – sayt haqqında mağlıwmat

Rubrikalar

- Maqalalar- paydalı maqalalar
- Kitaplar- paydalı maqalalar
- Testler –
- Sorawlar
- Tapsırmalar
- Kroswordlar

JUWMAQ

Házirgi waqıtta Ózbekstan Respublikası bilimlendiriw oqıw orınlarınıń barlıǵı Internet tarmaǵında járiyalanǵan elektron resurslar búgingi kúnde insan iskerliginiń derlik barlıq tarawlarında qollanıladı. Olardan paydalanıw injener hám shıpakerler, yurist hám áskeriyler, ekanomist hám kórkem – óner ǵayratkerleriniń is onimdarlıǵın arttırıp otırǵanlıǵı hesh kimge sır emes. Házirgi zaman telekomminkatiya texnologoyaların hám elektron resurslarıńıw zárúrligi bilimlendiriw tarawında da kelip shıqtı. Internet tarmaqların oqıwshılar hám talabalardı oqıtıwda, oqıw – tárbiya, sabaqtan tıs hám ilimiy – izertlew jumısların shólkemlestiriwde, tálim mekemeleri jumısların jobalastırıw hám basqarıwda qollanıw múmkinshilikleri júzege keldi. Oqıw orınlarında tálim – tárbiya jumıslarında IKT qollanıwǵa ótiw menen Internet tarmaǵı resurslarına degen qızıǵıwshılıqtı jánede arttırıp jiberdi. Bul bolsa telekommunikatsiyalardı úyreniwshiler sanınıń kúnen – kúnge kóbeyip barıwına alıp kelmekte.

Oqıtıwshı tematikalıq saytlar jaratıw arqalı pánlerdi úyreniwiniń nátiyjeliligin arttıradı, al oqıtıwshılar bolsa, metodikalıq sheberligin hám sabaqların ótiwdiń nátiyjeliligin arttıradı.

Uliwma bilim beriw mekteplerde, kolledj hám akademiyalıq litseylerde ózleriniń veb saytların jaratıw, elektron kitapxana hám basqada internet materialların tayarlaw zárúrligi tuwılıp tur.

Sol sebepli html tili júda uzın hám kommandaları koplighi sebepli onı jazıw ayırım oqıtıwshılar hám oqıwshılar ushın qıyınshılıq tuwdıradı. Sonıń ushın oqıw orınlarında CMS programmasınan paydalanıw maqsetke muwapıq dep oylaymız. Sebebi

1. WordPress programmasınan paydalanıw veb-dizayner ushın xesh qanday html kodǵa qaramay turıp sayt dúziw múmkinshiligin beredi.

2. WordPress programmasınan paydalanıp saytı veb-serverge jaylasıtırıw hám FTP baylanıs arqalı onı ózgerisler kirgiziwge boladı.

3. WordPress programması júda ápiwayı bolıp onı html tilinen bilmeytuǵın paydalanıwshılarda onan paydalanıp sayt dúziw imkaniyatına iye bolǵan paydalanıw veb-dizayner ushın hesh qanday html kodǵa qaramay turıp sayt dúziw múmkinshiligin beredi.

4. WordPress programmasınıń bizge qalegen tilde versiyası bar bolıp onan paydalanıwshılar ushın onnanda kóp múmkinshiliklerdi beredi

PAYDALANĪLGAN ÁDEBIYATLAR

1. O`zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti I.Karimov. Barkamol avlod O`zbekiston taraqqiyotining poydevori. Toshkent, 1997y
2. O`zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti I.Karimov. «Komp`yuterlashtirishni yanada rivojlantirish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish to`g`risida» 2002 yil 30 maydagi PF-3080-sonli Farmoni.
3. O`zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentiniń 2005-jı1 28-sentyabr`degi «O`zbekstan Respublikasi`ni`n` ja`miyetlik informaciya tarmag`i`n sho`lkemlestiriw haqqi`ndag`i`» PQ-191 sanli` qarari` ha`m O`zbekstan Respublikasi` Ministrler Kabinetinin` 2005-jı1 28-dekabr`degi “«Ziyonet» informaciya tarmag`i`n ja`nede rawajlandi`ri`w haqqi`nda”g`i` 282- sanli` qararlari`
4. Сергей Токарев. Macromedia Dreamweaver MX, БХВ Санкт - Петербург, 2003 г.
5. Aripov M.. Internet va elektron pochta asoslari. Toshkent “Universitet” 2000.
6. Turenliyazova A.I. Web texnologiyalari`. Woqi`w qollanba. N.QMU, 2007.
7. С.Алексеев. Быстро раскручиваем веб-сайт
8. www.ziyonet.uz. bilimlendiriw portalı`
9. www.intuit.ru saytı
10. www.wordpress.org saytı`